

[Urban Hansen.]

også det ærede medlem tilkendegivet, at andre end magistraten har ansvaret, nemlig flertalsgruppen; og — såvidt jeg kan bedømme situationen på rådhuset — er alle andre end det ærede medlem hr. Rager indforstået med det standpunkt, man er nået til.

(Kort bemærkning).

Rager: Blot en rent formel rettelse til det ærede medlem hr. Urban Hansen: det er i hvert fald ikke mig alene, men min gruppe.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1—3 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1429, fremsættelsen i tidenden sp. 2800).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Edel Saunte: I slutningen af 1930erne rejstes der næsten over hele landet, men specielt i København, en meget stærk diskussion om og kritik af mælkepriserne og mælkekvaliteterne. Dette medførte, at man i 1939 nedsatte den første mælkekommission; den afgav en betænkning, som dannede grundlaget for den lov, der gennemførtes i 1940 og er gældende endnu. Lovforslaget blev fremsat af den daværende handelsminister, Christmas Møller, og loven blev stadfæstet den 5. august 1940. Det var en meget summarisk lov, og den blev derfor fulgt op af en bekendtgørelse af 19. august 1940, som senere er ændret ved tre lejligheder: den 15. juli 1942, da det var handelsminister Halfdan Hendriksen, der

foretog ændringer, den 6. februar 1946, da det var handelsminister Villemoes, og den 26. juni 1946, da det var den samme, der foretog ændringerne. Bekendtgørelsen omfattede Storkøbenhavn og købstæderne, og dens bestemmelser kunne, for såvidt de ikke gjaldt for hele landet, udvides til at gælde kommuner med bymæssig bebyggelse, for såvidt kommunalbestyrelserne gjorde indstilling derom til handelsministeriet og dette besluttede, at bestemmelsen skulle udvides til også at gælde disse kommuner.

Man kan spørge, i hvilket omfang bestemmelserne blev gennemført. I 46 byer med tilsammen over 1 mill. indbyggere gennemførte man egentlige af handelsministeriet godkendte ordninger. 23 byer fandt en egentlig rationalisering unødvendig, idet der kun var et eller højst to mejerier, der leverede mælk til byens konsum, og kun 14 byer ønskede positivt ikke at få gennemført en egentlig rationalisering, men nogle af disse byer har haft en privat ordning, som næsten svarede til den ordning, der blev gældende for de store byer, der havde en egentlig rationalisering.

Som jeg før sagde, var der meget stærk kritik af priserne og kvaliteten på mælken, inden loven kom frem. Man kritiserede stærkt, at der skete leverancer fra så mange mejerier, man kritiserede stærkt, at forskellen mellem producentprisen og konsumprisen var så stor, og videre kritiserede man den dårlige hygiejne både i en del af leveringsmejerierne og detailmejerierne og også i de vogne, der i stor udstrækning kørte i de forskellige distrikter.

Denne bevægelse var ikke en isoleret bevægelse i Danmark. På samme tid rejste der sig lydelig kritik i de andre nordiske lande, og man gennemførte også der reguleringer, ganske vist ikke i henhold til lov som i Danmark, men reguleringer, der betød en rationalisering, som på visse punkter var strengere end den regulering, som var en følge af den danske lov. Hvad nåede man så i realiteten igennem denne lovgivning? Ja, det spørgsmål har man prøvet på at få besvaret i den mælkekommission, som i december sidste år afgav betænkning.

Det første spørgsmål for forbrugeren må naturligt være priserne. Hvis man vil sammenligne prisen i 1939 med prisen i dag,

[Edel Saunte.]

indgår der en række faktorer, som gør det umuligt direkte at sammenligne den pris, som forbrugeren i dag giver for en liter sødmælk, med den pris, som forbrugeren gav i 1939. Jeg kan nævne for det første, at udbringningsafgiften, som vi jo alle kender, ikke eksisterede i 1940, men først er blevet indført i 1941 og senere forhøjet. I 1939—40 var der også en række rabatordninger, som er bortfaldet som følge af loven. Disse rabatordninger får også indflydelse på en gennemsnitsprisberegning. Endelig er bestemmelsen om billigmejerierne bortfaldet, og også dette vil medføre en vis forskydning i priserne. Hertil kommer den betydelige forskydning i producentprisen og forskydningen i lønningsniveauet og det øvrige omkostningsniveau for hele branchen.

Priskontrolrådet har for kommissionen gennemført en efter min mening meget indgående og værdifuld beregning vedrørende hele prisspørgsmålet. Som jeg sagde før, kan man ikke drage direkte sammenligning, for man har taget i betragtning alle de ting, jeg har nævnt, plus en række andre, og det er gjort meget omhyggeligt. Det forekommer mig herefter, at man i prisdirektoratet har beregnet de forskellige muligheder meget snævert, således at man må mene, at det resultat, man er kommet til, i hvert tilfælde er den prisbesparelse, der er opnået ved mælkeordningen. Man kan diskutere visse af tallene, det erkender jeg, men jeg synes, at enhver diskussion må ende i, at priskontrolrådet — som iøvrigt altid, når det beregner priser — har været meget forsigtigt og har beregnet den prisavance eller prisforskel, som må siges at være den mindste.

Prisdirektoratet kom til det resultat, at for mælk og fløde taget sammen er der opstået besparelse ved mælkerationaliseringen på 15,57 øre pr. l. Det er et ikke ubetydeligt beløb. Det betyder — eller betød, dengang beregningen blev foretaget; det er nu snart 3 år siden — 25 mill. kr. årlig for det københavnske forbrug. Det er ret store tal forholdsmæssigt, kan man se, hvis man sammenligner med bruttoavancen. I engrosleddet er det ikke mindre end 57,6 pct. og i detailleddet 27,7 pct. Hvis man i stedet for sammenligner med salgsprisen, er det 21,2 pct.

Der siges herimod, at grunden til, at man kan opnå denne store besparelse, er, at fløden har måttet bære tabet ved besparelsen, men der er foretaget en særlig beregning for flødeprisen, og det viser sig, at de absolutte besparelser i flødeprisen er større end besparelserne i mælkeprisen, og at den procentvise besparelse svarer så temmelig nøje til den procentvise besparelse i mælkeprisen. Videre var forholdet mellem bruttoavancen for mælk og for fløde den samme i 1940 som i 1953, da beregningen blev foretaget, og hertil kommer, at de 15,57 pct. er beregnet som et gennemsnitstal for fløde og mælk og derfor ikke ændres ved forskydning mellem mælk og fløde.

Man kan også se på, om spændvidden, som man kalder det, nemlig forskellen mellem producentpris og konsumpris, er den samme, som den var i 1940, eller om den har været nedadgående eller stigende. Hvis vi tager mælk og fløde sammen, var spændvidden i 1940 114 pct., medens den i 1953 var 64 pct. Den højtærede handelsminister har anført et andet spændviddetal, men det skyldes, at der der regnes med prisen for helliterflaske. Dér var spændvidden 100 i 1940 og 51 i 1953. Hvis vi ser på stigningen i producentprisen og sammenligner den med stigningen i forbrugerprisen, viser det sig, at producentprisen i dette tidsrum er steget med 21,10 øre, medens forbrugerprisen er steget med 21,56 øre, altså en forskel på 0,46 øre, der skal dække hele den stigning, der har været i handelen på avancer, lønninger m. v., eller som rettere sagt ville være kommet, hvis vi ikke havde haft mælkeordningen.

De tal, jeg her har nævnt, er for København. I købstæderne har man ikke på samme måde en grundig undersøgelse af priser og øvrige forhold. Derfor er der ikke samme sammenligningsmuligheder som her i København. Derimod har man den mulighed, at man kan sammenligne priserne i de byer, der har fået en ordning, med priserne i de byer, der ikke har fået en ordning. Det viser sig her, at priskontrolrådet kan fastslå følgende besparelser for mælken, hvis man sammenligner disse grupper: for sødmælkens vedkommende 6,3 øre pr. l, for børnemælkens vedkommende 4,6 øre pr. l og for flødens vedkommende 13 øre pr. l. Det er altså ikke helt små tal, målt med den fak-

[Edel Saunte.]

tiske pris for mælk. Jeg mener derfor, at man kan fastslå, at rationaliseringen og mælkeordningen har medført en meget betydelig både procentvis og faktisk besparelse for forbrugerne.

Dernæst er der spørgsmålet om hygiejnen, og under dette problem må man sikkert behandle det specielle spørgsmål om billigmejerierne, og om der er nogen grund til at sørge over, at disse er forsvundet. De solgte, inden mælkeordningen kom, mælken til en pris af mellem 10 og 20 øre pr. l under gennemsnitsprisen, og det kunne de, fordi de dels ikke leverede alle mælkesorter, dels ikke havde nogen fast leverance, ikke havde åbent alle ugens dage og leverede mælken, efter som der tilfældigvis kunne indkøbes et billigere mælkekvantum, som ikke kunne gå ind i den samlede almindelige handel. Billigmejerierne havde gennemgående en væsentlig ringere hygiejnisk standard end de andre mejerier.

Den forrige kommission lod foretage en undersøgelse af disse billigmejeriers mælk og kom til det klare resultat, at billigmejerierne, for så vidt angik den rå mælk — og den udgjorde langt den største del af deres leverance — var af betydelig ringere hygiejnisk standard end de øvrige mejerier. For den lille del af disse mejeriers mælk, der var varmebehandlet, var forskellen ikke så klar, som den var for den rå mælk, men som sagt var det i det store og hele rå mælk, de leverede.

Jeg kan — med den højtærede formands tilladelse — citere, hvad der står på side 87 i den forrige kommissions betænkning i resumeet af de hygiejniske undersøgelser:

„Gennemsnitligt var rå mælk fra de undersøgte billigmejerier af en betydeligt ringere bakteriologisk kvalitet end rå mælk fra de andre undersøgte mejerier i samme størrelsesgruppe, og de to eneste prøver, som gav kortere reduktionsetid end en time, var fra billigmejerier.“

Denne undersøgelse blev foretaget af den tidligere mælkekommission af professor

Fredericia og professor Aage Jepsen, og jeg tror ikke, at dens rigtighed kan bestrides.

Hertil kom, at en del af den billige mælk solgtes i forretninger, der af hygiejniske grunde slet ikke egnede sig til at sælge mælk i, og endelig var disse forretninger af i høj grad skiftende karakter. Den ene dag solgte de mælk, den anden dag ikke. Det er karakteristisk, at de mejerier, som man fandt ved den første undersøgelse i 1938, ikke eksisterede, da man foretog en fornyet undersøgelse i 1939. Årsagen hertil var, at de i høj grad anvendte mælk som en reklamevare, en vare, som de kun solgte, fordi det i øjeblikket kunne tiltrække kunderne til en anden vare, som de specielt ønskede at sælge.

Er den almindelige hygiejniske standard nu blevet bedre? Den sidste mælkekommission lod overdyrlæge Hansen foretage en undersøgelse for København, og han fastslog i sin erklæring, at forholdene var blevet bedre; specielt var engrosleddet blevet bedre, og det stemmer helt med, at antallet af engrosmejerier er blevet nedsat, så at det er større mejerier, der eksisterer nu. Den hygiejniske undersøgelse, der blev foretaget af den første mælkekommission, viste nemlig, at der var en væsentlig kvalitetsforskel på mælk leveret fra de store mejerier og mælk leveret fra de mindre mejerier.

Også i detailhandelen viste det sig i København, at forholdene havde bedret sig, omend ikke så meget som i engrosleddet. Som en ting af særlig interesse skal vedrørende de hygiejniske forhold nævnes, at varmebehandlingen er slået helt igennem, og det hænger sammen med rationaliseringen og de større engrosmejerier, fordi der der har været mulighed for at foretage varmebehandlinger. De mange små mejerier og næsten alle billigmejerierne, som jeg nævnte før, var faktisk kun aftapningssteder og kunne ikke foretage en varmebehandling eller anden egentlig behandling af mælken.

For provinsens vedkommende er der også foretaget en undersøgelse af stadsdyrlæge Svend O. Koch. Han har undersøgt mælken

[Edel Saunte.]

i 28 byer og fastslår det samme: at for engrosmejeriernes vedkommende er der en betydelig forbedring og en mindre forbedring i detailhandelen; men kvaliteten som helhed er betydeligt forbedret, og han anfører som grund til denne forbedring naturligvis først og fremmest, at der har fundet en væsentlig forbedring sted på produktionsstederne. Det må vel siges, at forbedringen på produktionsstederne er almindelig for hele Danmark og ikke har nogen direkte forbindelse med mælkeordningen, men det må også siges, at væsentlige forbedringer på en række af produktionsstederne skyldes selve rationaliseringen. Ved rationaliseringen har man opnået et fastere og mere langvarigt samarbejde mellem produktionsstederne og kontrollen, og man har fået et samarbejde, som betyder et bedre overblik for dyrlægerne, en bedre uddannelse for de personer, som arbejder på produktionsstedet, og en bedre kontrol med, fra hvilket produktionssted mælken kommer. Nye produktionssteder følger med nye mejerier, det medfører igen nyt veterinærarbejde, og det vil vare nogen tid, inden de nye steder opnår den samme hygiejniske kvalitet som de gamle steder. Man kan måske her anføre, at en del af denne forbedring ville kunne være opnået, hvis sundhedsvedtægterne var blevet skærpet, men begge de nævnte dyrlæger fastslår klart i deres udtalelse til den sidste kommission, at det er ret beskedent, hvad der kan gennemføres i kraft af sundhedsvedtægterne.

Jeg mener altså, det kan fastslås, at man dels har opnået den prisforbedring, man ønskede, dels har opnået den hygiejniske forbedring, man ønskede. Videre har man opnået en rationalisering af hele handelen. Jeg kan her anføre, at da mælkekommission I foretog sin undersøgelse, var der i København 84 engrosmejerier. De var meget ujævnt fordelt, hvis man ser på den mængde, de indvejede, idet 12 af dem indvejede 70 pct. af det samlede mælkekonsum, medens resten behandlede de 30 pct. Det er dog måske værd at nævne, at 34 af mejerierne kun behandlede 5 pct. af det samlede konsum, og det er klart, at de ikke var i stand til at nå hverken en behandlingsmæssig eller en sundhedsmæssig standard.

Antallet af mejerier her i København er

som bekendt gået tilbage. Ligesom man dengang havde et meget betydeligt antal mejerier i engrosleddet, havde man også et meget stort antal detailforretninger. Der har fundet en betydelig indskrænkning af antallet sted, og man er af den bestemte opfattelse, at man herved har opnået dels en bedre hygiejnisk ordening, dels en bedre økonomisk standard for de mennesker, der leder de enkelte detailforretninger.

Jeg mener altså, det er rigtigt, at man nu vil forlænge lovgivningen og fortsætte rationaliseringen på dette område; men jeg mener også, at den kommende lov på en langt mere differentieret måde end hidtil må fastslå de regler, der skal være gældende. Et af de store principielle spørgsmål, som må debatteres under behandlingen af denne lovgivning, er spørgsmålet om priserne — foruden naturligvis selve hovedspørgsmålet: om vi overhovedet skal have en rationalisering.

I det foreliggende lovforslag, som svarer til det af kommission II udarbejdede forslag, fastholdes reglen om, at kommunerne skal fastsætte priser og rabatter, idet der dog fremtidig skal være en appelinstant, medens det hidtil har været handelsministeriet, der — som det er sædvane ved den type love — havde afgørelsen, hvis der opstod strid mellem parterne. Den første mælkekommissions betænkning gik ind for, at der skulle oprettes et særligt organ til dette formål, et særligt tilsynsråd, og jeg går ud fra, at problemerne på dette område bliver noget af det, vi må drøfte. Jeg er af den opfattelse, at en decentralisering er det rigtige på dette felt, og at man derfor i det foreliggende lovforslag har fundet den rigtige vej. Der er indenfor mælkehandelen så mange specielle, lokale omstændigheder, der skal tages i betragtning ved prisfastsættelsen, at det absolut er rimeligt at overlade de enkelte kommunalbestyrelser godkendelsen af priser og rabattsatser. På den anden side erkender jeg, at der kan være behov for et sagkyndigt ankenævn. Spørgsmålet er så, om den vej, kommissionen har foreslået, og som den højtærede minister har fulgt, er den rigtige: nedsættelsen af et ankenævn, bestående af fem personer, nemlig en formand, der skal opfylde betingelserne for at kunne beskikkes som højesteretsdommer, en repræsen-

[Edel Saunte.]

tant for konsummælkmejerierne, en repræsentant for detailmælkehandlerne og to andre medlemmer. Man kunne jo også ganske simpelt indanke den slags spørgsmål for monopolrådet, men jeg ved ikke, om det ville være en bedre udvej. Jeg personlig tror som sagt, at den vej, som er foreslået af kommissionens flertal, er den rigtige.

Herudover er der en række detailspørgsmål at drøfte: om detailhandelens forhold, om lukkedage, om detailvogne, om returabat o. s. v., men alle disse spørgsmål må vi se på i det udvalg, der vil blive nedsat.

Anker Lau: Jeg skal kun i ganske korte træk beskæftige mig med denne sags lange forhistorie, men dog herunder imødegå nogle af de udtalelser, den højtærede handelsminister har fremsat i fremsættelsen, og nogle af de slutninger, ministeren har draget.

Som bekendt var det mit parti, der i 1948 stillede forslag her i tinget om at få mælkemonopoliseringen afløst. Vi fik altså ikke andet end en kommission ud af det, og det er denne kommission, der nu har afsluttet sit arbejde — jeg tør nok sige efter lange og meget besværlige forhandlinger — og vi er faktisk ikke kommet længere end dertil, hvor vi begyndte. Ingen nok så saglig og samfundspræget argumentation fra min side har kunnet trænge igennem, og det er vel menneskeligt, at folk, som staten betror et monopol, også synes, at det er rart at beholde det. Jeg vil dog gerne sige, at det tjener til ære for de københavnske detailmejerier, at de har givet udtryk for forståelse for næringsfrihedens samfundsmæssige betydning til trods for det monopol, de her har deltaget i. Resultatet blev altså dog til slut, at mit parti sammen med en række andre gode kræfter har måttet samles om at stille et mindretalsforslag om monopolernes afvikling, et forslag, der stort set er det samme som det, vi begyndte med i 1948.

Nu ser jeg nok, at den højtærede minister søger at reducere vort mindretal og ophøje flertallet til noget overvældende, men når vi ser, hvorledes kommissionen i sin tid blev sammensat, kan man ikke undre sig over, at der måtte blive flertal for mono-

polernes bevarelse. Men hvis man husker hele den uro, der gang på gang har været om denne sag i pressen, i offentligheden, fra 1940 og op til dato, og man samtidig tænker lidt på, hvilke brede kredse mindretallet repræsenterer, tror jeg alligevel ikke, man skal undervurdere mindretallet.

Hvorom alting er, har den højtærede minister helt og fuldt sluttet sig til flertallet, som ønsker mælkesocialiseringen opretholdt og ophøjet til lov. Der argumenteres med forholdene, således som de var omkring 1940, forhold, som på intet område kan sammenlignes med dem, vi kender i dag. 1930'erne igennem havde vi som bekendt den hårdeste landbrugskrise, vi har kendt. Det var vanskeligt at sælge produktionen, både ude og herjemme; dette gjaldt også mælken, og salget måtte naturligvis derfor finde de veje, som den frie konkurrence anviste. Det var en hård tid for landbruget, men forbrugerne i byerne havde intet at beklage sig over, og det var da heller ikke fra forbrugerne, klagerne kom. I 1940 kom så yderligere den tyske besættelse, og den har formentlig givet en vis baggrund for en lov med det formål, som også angives i titlen: at sikre bybefolkningens forsyning med mælk. Der var altså dengang en vis baggrund for, at vi, der i dag sidder i det høje ting, kan forstå, at mælkemonopoliseringen kunne gennemføres i den form, den fik, en form, som aldrig har været forelagt rigsdagen. Men i dag, da ingen nærer angstelse for forsyningen, og hvor dette spørgsmål ikke har noget med valuta eller andre udadvendte problemer at gøre, kan der efter min opfattelse ikke være nogen samfundsmæssig mening i at opretholde monopolerne.

Som det fremgår af mindretalsbetænkningen, vil jeg fastholde, at der ikke er ført noget bevis for, at mælken er blevet billigere, end den ville have været, hvis den frie konkurrence havde fået lov til at fortsætte. Det bevisforsøg, der er gjort, hviler i den grad på skøn og tilfældige udgangspunkter og sammenligninger, at det ikke kan kaldes noget bevis. Ingen kan vel iøvrigt slutte eller skønne sig til virkningerne af en udvikling, som ikke har fundet sted. Jeg vil endvidere fastholde, at de sundhedsmæssige fremskridt, som er sket,

[Anker Lau.]

ikke nødvendigvis har monopoliseringen som forudsætning, og at også dette er blevet bekræftet i kommissionen.

Vil man imidlertid fastholde påstanden om en prisfordel, tvinges man samtidig til at modregne alle de forhold til skade for forbrugerne, som ordningen har medført. Det er rigtigt, som det ærede medlem fru Edel Saunte sagde, at det er meget svært — og det glæder mig, at det er blevet erkendt — virkelig at få noget fast sammenligningsgrundlag, noget fast holdepunkt for, om priserne er blevet billigere eller ikke, men der er dog en række faktorer, som giver det indtryk, at det er en meget betinget fordel, der her er opnået, om overhovedet nogen.

Den billigørelse, som standardiseringen af mælken har medført, kan i alt fald ikke tilskrives mælkeordningen; en sådan billigørelse ville også være trængt igennem uden mælkeordningen. Hele spørgsmålet om flødeprisen og mælkeprisen er også noget, som vi desværre aldrig har kunnet få rigtig klar besked på i kommissionen, men jeg håber, vi vil kunne få det i udvalget. En ting som udbringningen af mælk, der tidligere var indregnet i mejeriernes detailavance, beregnes nu ekstra, og det er 4 øre pr. flaske — ikke pr. liter, for det ville blive betydelig mindre. Lægger man hertil værdien af en lang række forringelser i forbrugernes og forhandlernes stilling: færre udsalg, længere vej, frisk mælk kun een gang om dagen i stedet for to, gratis is og anden service, som tidligere ydedes, rabatydelser til sygehuse, alderdomshjem og en række andre større forbrugere, som nu er helt eller delvis bortfaldet, ja, så tror jeg ikke, der er tvivl om, at forbrugerne har betalt mere for socialiseringen end selv den prisfordel, som de varmeste monopoltilhængere forestiller sig. Og hvis det tal er rigtigt, som det ærede medlem fru Edel Saunte nævnte som skønmæssigt indvundet, burde i alt fald forskellen mellem byer, hvor der er mælkeordning, og byer, hvor der ikke er mælkeordning, have været meget større.

Det er jo heller ikke helt gratis for samfundet at nedlægge tusinder af selvstændige virksomheder og berøve mange mennesker deres næringsret; dette kan ikke altid måles direkte i penge, men må måles i de virkninger, det får socialt og langt ind i andre

erhverv; noget skal disse mennesker jo finde at leve af.

Vedrørende detalier iøvrigt må jeg henviser til mindretalsbetænkningen. Det er jo ved første behandling af lovforslag skik og brug, at man væsentlig beskæftiger sig med principperne, og dette skal jeg derfor også holde mig til.

Såvidt jeg ved, er det første gang i nyere tid, at et bredt udsnit af folkets fri næringsveje socialiseres ved lov. Jeg ved nok, at man kalder det rationalisering, men det skal man nu ikke lade sig vildlede af, i denne forbindelse betyder det det samme.

Siden 1940 har ingen mælkevirksomhed i byerne, stor eller lille, kunnet oprettes, nedlægges, sælges, flyttes eller arves uden de kommunale myndigheders godkendelse, og vedtages dette lovforslag, vil det altså heller ikke kunne lade sig gøre i fremtiden. Detailmejerier kan ikke skifte leverandører. Priser, fortjenester, rabatter og alle øvrige forretningsmæssige forhold skal ligeledes godkendes af kommunerne. Kun uoverensstemmelser om prisen kan efter forslaget indankes for et nævn.

Enhver antydning af næringsfrihed er fjernet på hele dette område, og jeg må tilstå, at jeg personlig ikke kan forstå, at dette kan være i overensstemmelse med grundlovens bestemmelse om, at enhver hindring for den frie og lige adgang til erhverv, som ikke er begrundet i det almene vel, skal fjernes ved lov. Lad være, at der under besættelsen og lige efter kan have været en vis begrundelse i almenvellet, men nu kan det almene vel dog formentlig ikke være afhængigt af en formodning om, at man ad denne vej kan gøre mælken nogle øre billigere — og da slet ikke på baggrund af den sociale lovgivning, vi har her i landet, og den pristalsregulering, som har fundet sted.

Hvis det danske folketing kan gennemføre denne faktiske socialisering, som lukker et helt erhverv og lægger det ind under kommunal administration, kan jeg næsten ikke se, hvorledes det i fremtiden skal blive muligt på erhvervslivets andre områder at værne folkets frihedsrettigheder og dets næringsveje.

Denne lovgivning er — hvad jeg vist også sagde i 1948 — et eksempel på, hvorledes man bærer sig ad med at gennemføre en socialisering og får visse godtroende menne-

[Anker Lau.]

sker til at hjælpe sig, og det er samtidig en prøve på det høje tings kærlighed til og tro på næringsfriheden som det bærende princip for såvel prisdannelsen som befolkningens økonomiske aktivitet og frie tilværelse iøvrigt.

Gennem de senere årtier er der opstået en stor uklarhed, ja, jeg kan sige forvirring, med hensyn til de principper, folket skal leve og arbejde under. Jeg tror ikke, det er for stærkt at sige, at store dele af befolkningen føler sig truet og svigtet af folketingets mangel på konsekvent målsætning på disse områder. Jeg ved ikke, om denne forvirring er tilsigtet for at tilsløre, hvad det er, der sker, men noget synes at tyde derpå.

Må jeg nævne et eksempel. Når den højtærede handelsminister her fremsætter et lovforslag, der helt ophæver næringsfriheden, og er klar til at tage alle konsekvenserne heraf, så kan det da kun forvirre begreberne, når man kan huske, hvad den samme minister sagde ved fremsættelsen af monopollovforslaget i sin tid. Jeg vil gerne citere et stykke heraf — det står i folketingstidende 1953—54, sp. 1853 —:

„Målet må være at værne erhvervslivet mod at blive bundet og bastet af aftaler, kvoteringssystemer og faste avancer. Gennem den størst mulige adgang til fri erhvervsudøvelse for den enkelte, mulighed for ungdommen til at vinde indpas, værner man samtidig forbrugerne mod urimeligt høje priser og slette varekvaliteter.

Skal initiativ og foretagsomhed have mulighed for at udfolde sig, må der søges skabt garantier for, at monopoler og truste ikke ved urimelige metoder hindrer andre i at drive erhverv. Det må være et mål for lovgivningen at sikre den frie erhvervsudøvelse, således at adgangen til erhverv ikke unødigt hindres, og således at konkurrencen udspiller sig under lige vilkår. Et erhvervsliv, som er indspundet i aftaler og monopoler, forfalder let til stagnation.“

Ja, jeg kunne næppe selv have udtrykt det ret meget bedre. Men her kommer altså den samme minister med forslag om et monopol, som helt udelukker andre fra at drive erhverv på dette område. Mere urimelige metoder kan næppe tænkes an-

vendt end at forbyde adgangen ved lov. Alle de uheldige følger af monopoler, som ministeren erkender knytter sig dertil, kan vel ikke gælde alle andre områder end mælkehandelen. Det er ikke underligt, at forvirringen breder sig, og at man ikke altid kan finde overensstemmelse mellem ord og handling.

Jeg kan også nævne en anden sag i denne forbindelse, som viser manglende konsekvens i opfattelsen af begrebet næringsfrihed. Monopolrådet beskæftiger sig for tiden med at tvinge et par grossister til at levere til en nyetableret forretning. Jeg skal ikke beskæftige mig med selve sagen, som jeg kun kender fra pressen, men det synes her helt afgørende at sikre den nye mands næringsfrihed, og alle sejl sættes til, for at dette kan ske, om så sagen skal for domstolene. Samtidig fremsættes der imidlertid her et lovforslag, hvorefter alle nye erhvervsdrivende udelukkes, medmindre der efter kommunalbestyrelsens mening er en plads ledig. Jeg kan jo ikke tænke mig, at det ville hjælpe en mælkeemand, at han ringede hr. Seligmann op og bad ham skaffe sig en leverandør.

Jeg skal ikke yderligere fordybe mig i dette, men kun give udtryk for, at jeg tror, det bliver nødvendigt for folketinget klarere end hidtil at tage stilling til erhvervslivets frihed og betydningen af, at næringsvejene holdes åbne for den voksende befolkning.

Fra næringsloven blev givet i 1857 og frem til mellemkrigstiden, synes det at være en nogenlunde fælles bestræbelse at værne næringsvejenes frihed og udvikling mod overgreb fra statsmagtens og myndighedernes side. Derfor var denne periode så rig på fremskridt. Det meste af det, der endnu i dag betyder noget for dansk erhvervsliv, blev jo skabt i denne periode. Nu synes udviklingen at være den omvendte: det gælder om at tillægge staten og kommunerne visse monopoler og visse organisationer større og større magtfuldkommenhed på folkets og frihedsrettighedernes bekostning.

Vi kender jo alle den herskende tendens til koncentration og udelukkelse af andre fra arbejde og erhverv. Forleden hørte vi om lærlingebegrænsningen. Befolkningens vækst skulle dog give mulighed for, at flere og flere kan drive virksomhed. Men noget

[Anker Lau.]

sådan anses formentlig ikke for ønskeligt. De bestående virksomheder bliver større og større i kraft af befolkningens vækst, men der bliver ikke flere virksomheder. Vi kan vel ikke alle blive arbejdere og funktionærer i de allerede bestående virksomheder. Hvis der ikke her sker en ændring i opfattelsen, tror jeg, vi kommer til at stå overfor befolkningsproblemer af langt større alvor, end vi hidtil har forestillet os.

De store årgange skal ikke blot have uddannelse, de skal også have frihed og ret til at sikre sig en fremtid i erhvervslivet som skabere af nye virksomheder. Vi kan ikke fortsætte med at sætte hinanden i bås og så holde alle andre ude. Eet sted er det fagforeningerne, et andet sted er det private monopolaftaler, et tredje sted er det mælke monopolerne o. s. v. I et samfund, hvor vi ønsker at leve som frie mennesker, må der være et meget stort og bredt område, hvor folkets næringsfrihed og dermed de enkeltes mulighed for at klare sig selv og bygge en fremtid kan udfolde sig. Jeg har med glæde bemærket, at „Berlingske Aftenavis“ for 6. januar anerkender betydningen af dette, netop på baggrund af en bemærkning i flertalsbetænkningen om, at det var skadeligt, at der i sin tid var fri adgang til mælkehandelen.

Af det, jeg her har sagt, vil det høje ting forstå, at mit parti ikke kan være med til at gennemføre lovforslaget i dets nuværende skikkelse. Jeg må tilføje, at der er en enkelt undtagelse, idet en af mine partifæller har ønsket at tilslutte sig noget, der i alt fald ligger på linie med flertallets standpunkt. Vi andre kan ikke se, at der er nogen grund til at underkaste mælkehandelen en særlovgivning og en særstilling. Det må være det rigtigste, at næringsfriheden genindføres, og at erhvervet underkastes de love, der gælder for det øvrige erhvervsliv: næringslov, monopollov o. s. v. Vi mener iøvrigt, at skal der gives visse regler med hensyn til sundhedskontrollen og måske på andre rent praktiske områder, må det være generelle regler, der ikke lukker erhvervet, men holder det åbent for dem, der vil arbejde under disse generelle regler, og den frie rådighed over de bestående virksomheder må gives tilbage til ejerne.

Jeg kan således slutte med den højtærede

ministers egne ord fra monopollovforslagets fremsættelse den 11. december 1953:

„Det må være et mål for lovgivningen at sikre den frie erhvervsudøvelse, således at adgangen til erhverv ikke unødigt hindres, og således at konkurrencen udspringer sig under lige vilkår.“

På dette grundlag vil mit parti være villigt til forhandling.

Poul Claussen: Mælkekommissionen af 1949 afsluttede sit arbejde i fjor. Det var et langvarigt og træls arbejde, tror jeg man har lov at sige. Kommissionens formand og de embedsmænd, der har haft med fremskaffelse og bearbejdelse af det omfattende materiale, som kommissionsbetænkningen indeholder, at gøre, har trukket et meget stort læs. Det er et beundringsværdigt arbejde, forekommer det mig, der her er udført. Dernæst er der trukket store vækser på kommissionsmedlemmernes tålmodighed, bl. a. fordi der ikke i kommissionen som her i det høje ting var regler om begrænsning af taletiden.

Dette er jo historie, og nu står vi altså overfor ministerens forslag, der, som det allerede er sagt, bygger på kommissionsflertallets indstilling eller rettere sagt må anses for at være identisk med den.

Mit parti er som bekendt tilhænger af den størst mulige erhvervsfrihed, også på dette område. Selvom vi må erkende, at vi her befinder os på et område, hvor det drejer sig om behandling og distribution af en følsom vare, sådan forstået, at den kræver betydelig omhu ved håndteringen i alle omsætningsled, finder vi dog, at den meget rigoristiske indskrænkning i den frie handel, som vi nu har kendt i en årrække, er uheldig, og vi ønsker den afviklet eller i hvert fald lempet på en sådan måde, at man såvidt muligt undgår at kompromittere de fordele, som man formodentlig vil erkende er flydt af den mælkeordning, der blev skabt på grundlag af loven af 1940.

Disse fordele, som man jo i kommissionsbetænkningen påberåber sig fra forskellige sider, er først og fremmest af prismæssig art. Det er en kendsgerning, at spændvidden mellem produktionspris og forbrugerpris procentvis er reduceret til omtrent det halve, i hvert fald ved salg til private aftagere. Til gengæld må det be-

[Poul Clausen.]

mærkes, at i forholdet til storaftagere har bevægelsen været modsat, idet de rabatter m. v., som under de frie handelsforhold kunne ydes f. eks. ved levering til institutioner som hospitaler o. lign. samt til restauranter, pensionater og andre stor-
aftagere er nedsat væsentligt. Disse har ikke i samme udstrækning som før i tiden haft lejlighed til at nyde fordele af den konkurrence mellem stormejerierne, som før har gjort sig gældende i København og andre større byer.

Det hævdes endvidere, at mælkeproduk-
ternes kvalitet er blevet hævet. Det er nok muligt, at det er tilfældet, navnlig hvis man sætter denne omstændighed i forbindelse med den forbedrede hygiejne, men næringsværdien i sødmælk, nærmere betegnet fedtprocenten, er i hvert fald ikke blevet hævet. Denne er som bekendt standardiseret, som man kalder det, til 3½ pct., d. v. s. den er faktisk kunstigt nedsat i forhold til, hvad en ikke standardiseret gennemsnitsvare indeholder, inden den når ind i mejeriernes maskineri.

Hvad angår det, som vi i København køber under navnet kærnemælk, har man vist lov til at sige, at den nærmest er standardiseret til ukendelighed. Det er simpelthen et andet produkt, man får under navnet kærnemælk. Jeg ved ikke, om det er syret skummetmælk, som nogle har fortalt mig, men kærnemælk er det i hvert fald ikke, det kan man både lugte og især smage.

Jeg er ikke klar over, om denne substitution af et bestemt karakteriseret produkt har været et nødvendigt led i den såkaldte rationalisering, som er foretaget. I så fald er det et minus ved denne rationaliserings-
ordning, og jeg finder det i høj grad angribeligt, at det offentlige tillader, at der finder en sådan transaktion sted, som nogle kalder en forfalskning, men som jeg vil nøjes med at betegne som en utilladelig vareombytning, der finder sted uden nogen som helst tilkendegivelse overfor forbrugerne. Den kvalitetsforbedring som man altså trods alt hævder har fundet sted, kan man dog ikke tilskrive rationaliseringen alene. Den skyldes vel endda i overvejende grad de forbedrede forhold på produktionsstederne, suppleret med den driftskontrol, som mejerierne har iværksat, og disse fordele kunne

formentlig også være opnået under friere handelsforhold og vil formodentlig også blive fastholdt efter genindførelsen af sådanne friere handelsforhold.

Den modvilje mod mælkeordningen af 1940, som på flere måder er kommet til udtryk navnlig før i tiden, er efter min opfattelse begrundet i de meget indgribende tvangsforanstaltninger, som man, først og fremmest i det storkøbenhavnske område, iværksatte til gennemførelse af rationalisering af selve handelsleddet. De ekstraordinære forhold, der dengang, i 30erne, herskede for landbrugets vedkommende, og den relative goodwill, der var med hensyn til at af finde sig med offentlige indgreb overfor næringslivet, bevirkede uden tvivl, at restriktionerne kunne gennemføres uden altfor store vanskeligheder. I dag ligger det helt anderledes.

På det tidspunkt, hvor man gennemførte mælkeloven af 1940 med de dertil knyttede bestemmelser, var der, som jeg nævnte før, ingen tvivl om, at man havde at gøre med en offentlig opinion, der var meget tålmodig. Det var vel også grunden til, at man helt undlod at forsøge den ordning, der er skitseret af mælkekommissionen af 1939, og som gik ud på indførelse af en centralisering af mælkehandelen indenfor byområderne under medvirken af alle de interesserede parter, et forsøg på en frivillig centralisering, som jeg synes havde været helt anderledes tiltalende end det, man nåede til på basis af loven af 1940. Tidspunktet har formentlig ikke dengang været inde til at søge den brede tilslutning til et sådant forslag, som var forudsætningen for, at det kunne gennemføres, men på den anden side måtte sådanne tanker efter min opfattelse i dag have nogen grokraft og ikke betragtes som skrinlagte for al fremtid, fordi de ikke blev gennemført i 1940.

Jeg nævnte før, at prisspørgsmålet har været et kardinalpunkt i kommissionens arbejde og været et kardinalpunkt i hele den ordning af mælkehandelen, som man har gennemført og har kendt i snart 16 år. Jeg finder det i og for sig formålsløst at anstille formodninger om, hvordan ordningen ville have artet sig under andre forhold, som man ikke kan drage nogen sammenligning med, fordi man ikke kender dem, men jeg vil gerne understrege, at i denne gren

[Poul Claussen.]

af handelen spiller omkostningerne en ganske betydelig rolle i forhold til prisen på færdigproduktet. Distribueringen af disse meget følsomme produkter er dyr i forhold til deres egentlige værdi, og en af de omkostninger, der er meget betydelige, er emballageomkostningen. Emballagespørgsmålet er et overordentlig stort problem, og distribueringen i flasker eller anden returembalage er et meget dyrt foretagende og vel i hygiejnisk henseende langtfra at kunne betegnes som første klasses, men eengangsemballage til overkommelig pris er såvidt mig bekendt endnu ikke kommet i handelen eller endnu ikke til disposition. Detailmælkeudsalgenes repræsentanter har bl. a. påpeget de vanskeligheder, der hersker på dette område, og iøvrigt for deres vedkommende fremholdt de store krav, som detailsalget af mælk stiller til sine udøvere som følge af den ufri stilling, de har under den gældende ordning, ikke mindst i forholdet til engrosmejerierne. Der er dog ikke hos detailmælkehandlerne enighed om, hvorvidt denne ordning bør bestå eller ophæves, hvilket har givet sig udslag i, at deres to repræsentanter i kommissionen befinder sig på hver sit standpunkt. Heraf kan man måske drage den slutning, at der set med detaillisternes øjne dog er noget godt ved den eksisterende ordning, i hvert fald når den ses indefra, og når den suppleres med de enkelte ændringer, som rummes i lovforslaget.

Som medlem af kommissionen af 1949 har jeg tilsluttet mig det stillede forslag II, der går ind for en afvikling af den bestående ordning, og dette synspunkt deles principielt af mit parti. Hvis spørgsmålet kan lægges derop, at der kan være tale om en noget langsommere afvikling af mælkeordningen end den, forslag II går ud på, vil vi på dette punkt vise os forhandlingsvenlige. Hvis forholdene i det høje ligger således som i kommissionen — og det vil jo snart vise sig, om der er sympati for flertalsforslaget — så vil vi naturligvis fra vor side ikke undslå os for at medvirke til behandlingen af dette, men vi kan ikke tilsige støtte til forslaget i den foreliggende form.

Blandt de ting, vi finder særlig uheldige,

er, at man i forslaget vedbliver at lade kommunalbestyrelserne godkende detailpriserne og rabatterne på mælkeprodukterne, og selvom de regler har fået den tilføjelse, at man fremtidig skal gå til forhandling forud med de interesserede erhverv, og selvom disse også får adgang til at blive repræsenteret i det ankenævn, der oprettes i henhold til lovforslagets § 10, stk. 3—8, så finder vi alligevel, at denne virksomhed som prisfastsættere eller prisgodkendere, om jeg så må sige, ligger langt udenfor kommunalbestyrelsernes egentlige område og i mange tilfælde vil være noget, som kommunalbestyrelserne mangler kvalifikationer til at beskæftige sig med.

Endvidere ønsker jeg at fremhæve det forhold, som i hvert fald i perioder har været tolereret under mælkeordningen, hvad prisansættelsen angår, at man har jongleret med priserne, sådan at der er godkendt overpriser på fløde til fordel for en lavere mælkepris. Vi finder, at enhver vare bør betales med sin pris, og jeg håber, at den højtærede minister vil godkende denne opfattelse. Til dens efterlevelse var det måske nyttigt at foretage en udvidelse af de rettigheder, som den højtærede minister har reserveret sig i forslaget § 9, til også at omfatte § 10, stk. 1—2.

Med disse bemærkninger mener jeg at have gjort rede for, at det foreliggende forslag ikke hviler på synspunkter, som vi kan give principiel tilslutning til, ikke hviler på det grundlag, som vi tror er det bedste til varetagelse af forbrugernes interesser, og mit parti vil derfor reservere sig sin stilling til lovforslaget, til vi ser resultatet af den kommende udvalgsbehandling.

Kirsten Gloerfelt-Tarp: Det, der skal tages stilling til, er, hvorvidt den mælkeordning, vi har praktiseret i de fleste af landets købstæder og i hovedstaden i kraft af loven af 5. august 1940, foreslået af en konservativ handelsminister og vedtaget af en enig rigsdag, skal fortsætte efter samme hovedlinier som hidtil eller ej. Når det ærede medlem hr. Anker Lau taler, kunne man næsten få indtryk af, at man stod overfor spørgsmålet, om der skulle indføres en mælkeordning.

For vor stillingtagen til det spørgsmål, vi

[Kirsten Gloerfelt-Tarp.]

her behandler, har vi et fyldigt grundlag i mælkekommissionens betænkning. Denne kommission blev nedsat bl. a. med henblik på at fremskaffe materiale og oplysninger, således at det kunne bedømmes, om den tilvejsbragte ordning måtte anses for tilfredsstillende. Der er grund til at takke det ærede medlem hr. Anker Lau, fordi han på egne og partifællers vegne gennem sit lovforslag af 4. maj 1948 foranledigede, at disse undersøgelser blev foretaget. Det er forøvrigt det eneste, jeg kan takke det ærede medlem for i denne sag.

Der er også grund til at takke kommissionens formand, professor Hurwitz, for hans ledelse af denne store og besværlige kommission, hvor sagkundskab og interesser var så rigt repræsenteret, og takke de embedsmænd fra handelsministeriet, som bistod os. Alt, hvad vi ønskede oplyst, blev oplyst.

I det følgende vil jeg særlig holde mig til den storkøbenhavnske ordning, fordi de mest detaljerede oplysninger foreligger herfra. Jeg vil dog straks bemærke, at gennemsnitsprisen for mælk og fløde i de købstæder, der har en mælkeordning, er faldet betydeligt i forhold til gennemsnitsprisen i byer uden en ordning, således som det er nævnt af det ærede medlem fru Edel Saunte. Undersøgelserne vedrørende mælkeordningen for det storkøbenhavnske område viser følgende samfundsmæssige fordele. For det første: spild af produktionsmidler er mindsket. For det andet: antal beskæftigede ved behandling og distribution af mælken er gået ned med ca. en trediedel, samtidig med at det solgte kvantum mælk og fløde er steget med godt 50 pct. For det tredje: detailmejeriernes økonomiske forhold er noget forbedret; det trængte de til. For det fjerde: forbrugerpriserne for mælk og fløde er gået betydeligt ned i forhold til, hvad de ville have været uden mælkeordningen. Spændvidden, d. v. s. forskellen mellem forbrugerprisen og producentprisen på mælk og fløde, er som nævnt af det ærede medlem fru Edel Saunte i tiden fra før mælkeordningen og

til 1953 ændret for mælk alene fra 100 pct. til 51 pct. og for mælk og fløde under eet fra 114 pct. til 64 pct. af producentprisen.

Jeg forstår ikke, at man, når man står overfor disse tal, kan sige, som det ærede medlem hr. Anker Lau nylig gjorde det, at forbrugerne tidligere ikke havde haft noget at beklage sig over med de mælkepriser, der da eksisterede. Det ærede medlem hr. Anker Lau — og jeg tror også det ærede medlem hr. Poul Claussen — sagde, at det var en federe mælk, man havde tidligere, og det var der ikke taget hensyn til i de beregninger, vi står overfor. Det er ikke rigtigt, at der ikke er taget hensyn her til, for det, man beskæftiger sig med, er forskellen mellem forbrugerpris og producentpris på den omhandlede mælk, og følgende indgår fedtindholdet i beregningerne. Besparelsen er naturligvis ikke den samme for de forbrugere, der afhenter mælken, og dem, der får mælken bragt, idet der er indført et udbringningstillæg, og storforbrugerne får den mindste fordel, fordi de ikke mere har en særlig rabat. Nettobesparelsen i procent af salgsprisen er i 1953 beregnet til omtrent 30 pct. for afhentet mælk og fløde, godt 20 pct. for udbragt mælk og fløde og knap 10 pct. for storforbrugerne. Det er talende tal. Heroverfor siger det ærede medlem hr. Anker Lau, at disse beregninger hviler på et skøn, og at det derfor ikke „er bevist“, at mælkeordningen har bevirket nogen reel prisnedsættelse. Det siger sig selv, at en sådan beregning må hvile på et skøn, og det var en af forudsætningerne for nedsættelsen af mælkekommissionen, at vi skulle prøve på at foretage beregninger på dette område. Denne beregning er imidlertid foretaget af uhildede pris-sagkyndige, nemlig prisdirektoratets direktør og hans medhjælpere, og de skøn, som ligger til grund for beregningen, og som vi i kommissionen har haft lejlighed til i enkeltheder at gennemgå, er udøvet så forsigtigt, at de besparelser, man er kommet til, må siges at ligge i underkanten af, hvad desandsynligvis i virkeligheden er.

[Kirsten Gloerfelt-Tarp.]

Det eneste, der ikke synes at være taget hensyn til af det, som det ærede medlem hr. Anker Lau har nævnt i dag, er, at kunderne tidligere under konkurrencen undertiden fik et stykke gratis is fra deres leverandør. Da besparelserne trods det forsigtige skøn er så betydelige, som de er, må der efter min opfattelse en forhåndsindstilling mod mælkeordningen til for at anvende argumentet „ikke bevist“.

Endvidere må det fremhæves, at samtidig med den forholdsvis billige forbrugerpris er der ifølge sundhedsautoriteternes udtalelse sket en stor forbedring af mælkens og flødens kvalitet, hvilket er af uvurderlig betydning for befolkningens sundhed. Når en gennem mange år praktiseret mælkeordning således har vist sig at give forbrugerne så betydelige fordele, finder jeg og mit parti det ikke forsvarligt at ophæve en sådan ordning og kan derfor tiltræde principperne i det fremsatte lovforslag.

Da mælkeordningen i sin tid blev indført, boede jeg i Gentofte og var meget irriteret, idet jeg hidtil havde fået stassaniseret mælk fra Enigheden, men nu blev tvunget til at tage pasteuriseret mælk, som vi ikke kunne lide, fra et nærliggende mejeri. Efter et stykke tids forløb gik dette mejeri dog over til stassanisering af mælken. Denne personlige oplevelse gjorde mig meget forstående overfor den kritik, man i begyndelsen hørte overfor mælkeordningen. Man hører nu ikke megen kritik mere — det er sandt, man må ikke tiltale de ærede medlemmer direkte, men denne bemærkning var altså særlig tiltænkt det ærede medlem hr. Anker Lau. Også de tvangsmæssige nedlæggelser bød mig imod. Jeg tør derfor sige, at jeg uden nogen forhåndsindstilling gik ind i mælkekommissionen, og at det materiale, vi dér har fået fremskaffet, for mig klart har vist, at mælkeordningen har skabt betydelige fordele for forbrugerne. Det samme gælder min partifælle, det ærede medlem hr. Aage Fogh, som også var medlem af mælkekommissionen.

De to konservative kommissionsmedlemmer, det ærede medlem hr. Poul Claussen og det ærede medlem hr. Tesdorpf, erkender også i deres særudtalelse, at mælkeordningen har skabt betydelige fordele for forbrugerne, og det fremgik også af det ærede medlem hr. Poul Claussens tale her i dag, men til trods

herfor tiltræder disse to konservative kommissionsmedlemmer det ærede medlem hr. Anker Lau afviklingsforslag, hvorved man vil tvinge en kommune, som frivilligt har indført en mælkeordning, til at ophæve den. Hvilken særlig begrundelse giver da iøvrigt de, der ønsker mælkeordningen afviklet? Jeg lader i hvert fald indtil videre det ærede medlem hr. Tholstrups begrundelse ligge. De ærede medlemmer hr. Poul Claussen og hr. Tesdorpf udtaler videre i kommissionsbetænkningen (side 118), at de er — jeg beder om tilladelse til et citat —

„ikke overbevist om, at de således opnåede fordele . . . ikke i lige så høj grad vil være opnåelige under mindre rigoristiske handelsforhold end de af loven af 1940 betingede, som i deres virkninger betyder en væsentlig indskrænkning i næringsfriheden.“

Det ærede medlem hr. Anker Lau bruger store ord og taler om socialisering, monopolisering og næringsfrihed og slår sig for brystet som næringsfrihedens talsmand. Denne næringsfrihed er det imidlertid så som så med. Det ærede medlem ønsker færdselsregler indført, som indeholder en effektiv adskillelse mellem engroshandelen og detailhandelen, altså detailvogne forbudt. Jeg tror nu, at alle, som ser på sagen udfra en fuldt saglig synsvinkel, vil vige tilbage for at foretage sådanne ændringer, som kunne indeholde en risiko for at føre forholdene tilbage til de utilfredsstillende forhold, som man havde i 1930'erne. De fordele, der er indvundet, må sikres fremover, og det forstår jeg, at det ærede medlem hr. Poul Claussen i og for sig er enig i.

Dernæst har denne henvisning til næringsfriheden som argument for at ophæve mælkeordningen ikke stor betydning, da den sandsynlige udgang af en ophævelse vil blive en organisationsmæssig regulering. Jeg vil spørge venstres og de konservatives ordførere, om de ikke mener det sandsynligt, at man i så fald ville få en organisationsmæssig regulering. At det ærede medlem hr. Poul Claussen mener det, synes jeg kan læses mellem linierne i hans særudtalelse i kommissionsbetænkningen, medens det ærede medlem hr. Anker Lau kun synes at betragte en organisationsmæssig ordning som en mulighed, der i så fald ville henhøre under monopoltilsynet. Jeg

[Kirsten Gloerfelt-Tarp.]

ville sætte pris på at høre de to ærede medlemmers svar på mit spørgsmål.

Efter min mening får vi, hvis vi ikke fortsætter med offentlig regulering, en organisationsmæssig ordning, og der bliver ikke megen anledning til at se den frie erhvervsudøvelse, som det ærede medlem hr. Anker Lau taler så meget om. Det ville ikke være rationelt at ophæve en ordning, som har bragt forbrugerne åbenbare fordele, for at få en organisationsmæssig ordning, som skulle søge at fastholde nogle af den tidligere ordnings fordele og med fare for, at organisationerne ville lægge hovedvægten på erhvervets interesser og ikke på forbrugernes. Vel har jeg stor respekt for monopoltilsynets virksomhed, men der vil, som flertallet i mælkekommissionen udtrykker det (side 113) — jeg beder om tilfaldelse til et citat —

„være en vis margin, inden man fra myndighedernes side vil finde tilstrækkeligt grundlag for at statuere, at den private i sig selv ønskelige regulering er gået for vidt“.

Men fordi den bestående ordning har medført store fordele for forbrugerne, hygiejniske og prismæssige, kan man naturligvis ikke udelukke, at den kan have haft sine mangler i praksis. Derfor bør der også være så megen offentlighed i denne administration som muligt. Jeg udtrykker i denne forbindelse min tilfredshed med, at jeg mødte forståelse for, at de beføjelser, som i henhold til handelsministeriets bekendtgørelse i København ligger hos magistraten, bliver overflyttet til kommunalbestyrelsen, således som det er i de øvrige kommuner, og således at borgerrepræsentationen får et større ansvar for administrationen af mælkeordningen. Hermed bliver der øget lejlighed for borgerrepræsentationen til at beskæftige sig med mælkeordningens problemer.

I kommissionen har detailmejeriernes repræsentanter fremsat forskellige klagemål. På enkelte punkter har flertalsforslaget til en vis grad imødekommet disse synspunkter. Således er der ifølge lovforslaget tilsikret såvel detailhandlerne som engrosmejerierne forhandlingsret, således at både ministeriet og kommunalbestyrelserne skal forhandle med de pågældende organisationer vedrørende de bestemmelser, der berører de-

res interesser. Ligeledes er det varesortiment, de må sælge fra deres butikker, ikke fastslået i loven. Kommissionen mener, at ændringer i retning af udvidelser bør overvejes.

Uden iøvrigt at komme meget ind på enkeltbestemmelser vil jeg udtrykke min tilfredshed med forslaget om oprettelse af et ankenævn. Uden dette havde vi næppe kunnet samle så stort et flertal i kommissionen. For dette ankenævn skal uoverensstemmelser mellem mejerier og kommunalbestyrelser vedrørende priser indbringes, og heri har bl. a. såvel engrosmejerierne som detailmælkehandlerne repræsentanter.

Ministeren var inde på tanken om et tilsynsråd, der skulle være initiativtagende og tilsynsførende overfor de lokalt administrerede ordninger, men er dog — således må jeg forstå det — tilbøjelig til at mene, at man nu bør videreføre den bestående ordning med det kommunale selvstyre; dette sidste er jeg enig i.

Da mælkeloven af 1940 blev gennemført, var vi fra mit partis side meget interesseret i, at der blev adgang til at købe billig spandemælk. Imidlertid er spandemælken gledet ud af billedet, efter at den fik sin rette pris. Sundhedsmyndighederne er meget tilfredse hermed, og der er meget, der tyder på, at befolkningen her som i andre lande ikke mere er interesseret i et løssalg. Den forholdsvis ringe mængde mælk, der sælges i løssalg, går væsentligst til større forbrugere: hospitaler, institutioner, pensionater o. s. v., hvortil mælken leveres i større beholdere, hvorved man er fri for den uhygiejniske opbevaring og opøsning af mælk i butikkerne. Jeg tror, det vil være et stort hygiejnisk tilbageskridt, hvis spandemælken vinder større udbredelse, og jeg tror forøvrigt ikke, at efterspørgslen efter den vil kunne øges væsentligt, medmindre man ansætter en kunstigt lav pris for den enten ved statstilskud eller ved, at den almindelige mælk og fløde sættes op i pris, og dette finder jeg ikke anbefalelsesværdigt. Når ministeren udtaler sin vilje til at drøfte spandemælksalget i det kommende udvalg, har jeg naturligvis intet herimod at indvende, men jeg har dog villet fremsætte mine synspunkter her under førstebehandlingen.

Efter min mening var der mere grund til at søge at få skummetmælkssalget mere udbredt. Vor befolkning lider heldigvis ikke

[Kirsten Gloerfelt-Tarp.]

af fedt- og kaloriemangel, og skummetmælken indeholder sundhedsmæssigt værdifulde stoffer, så den kunne uden skade anvendes i større omfang. Hindrende for en sådan større udbredelse er imidlertid den gældende ordning, hvorefter skummetmælk altid skal bestilles dagen før, i forbindelse med, at befolkningen synes at have vænnet sig af med at bruge den. I det storkøbenhavnsske område solgtes i fjor 130 mill. l sødmælk og kun 2 mill. l skummetmælk. De 1,8 mill. l skummetmælk sælges til storforbrugere, hospitaler, institutioner, bagere m. m., medens kun 200 000 l går til almindelige forbrugere, herunder formentlig pensionater. 1 l sødmælk koster afhentet 72 øre, 1 l skummet mælk 32 øre på flaske; her er altså i prisen et stort incitament til at bruge skummetmælk, men det synes ikke at virke. Jeg har nu forøvrigt fra nogle landbrugere hørt, at deres producentpris for skummetmælk kun er 12—14 øre, så de synes, at 32 øre er for høj en pris, men det er jo muligt, at den kan sættes ned. Der er altså et kraftigt incitament i prisen til at anvende skummetmælk; hvad kan så grunden være, når det ikke virker, og hvad kan man gøre heroverfor? Ja, der må mere oplysning og propaganda til, for at denne billige og sunde vare kan få større udbredelse. Da det i pressen — jeg tror, det var sidste efterår — var blevet fremhævet, at der fandtes vitaminer og andre sundhedsværdier i skummetmælk, kom der en lille, men kun en lille, stigning i salget af den.

Der må være en mulighed for at få forøget forbruget af skummetmælk. Dette problem vil jeg gerne have vi ser på i udvalget, og jeg går ud fra, at ministeren vil stille sig forstående heroverfor.

Til sidst: det kommissionsflertal, hvis lovforslag, vi har til behandling i dag, udgjorde et meget stort flertal, nemlig 26, medens det ærede medlem hr. Anker Laus mindretalsforslag kun havde 9 tilhængere, heriblandt de politikere, der var valgt af venstre, det konservative folkeparti og retsforbundet. 1 medlem kunne hverken slutte sig til det ene eller det andet forslag og heller ikke selv stille noget tredie forslag. Forbrugerrepræsentanterne stemte alle som een for mælkeordningens fortsættelse — herunder det konservative ærede folketingsmedlem

fru Erna Sørensen. Også stadsdyrlæge Svend O. Koch, der repræsenterede den hygiejniske sagkundskab, stemte for flertalsforslaget.

På mit partis vegne tilsiger jeg en velvillig behandling af lovforslaget.

Petra Petersen: På den kommunistiske gruppes vegne kan jeg tilsige vor medvirken til dette lovforslags gennemførelse. Vi er tilhængere af en mælkeordning, der ligger på linie med mælkeordningen af 1940. Den foreslåede ordning følger nøje det forslag, der er udarbejdet af mælkekommissionen, og dette er jo, som det er blevet nævnt, tiltrådt af et meget stort flertal af kommissionens medlemmer.

Selvom det med de nuværende høje mælkepriser kan være noget vanskeligt at se de fordele, der er opnået ved mælkeordningen af 1940 — i alle tilfælde den prismæssige fordel — er der for mig ingen tvivl om, at ordningen trods alt har haft stor betydning, såvel hvad prisudviklingen angår som med hensyn til højnelsen af den hygiejniske standard.

Det er vel ikke for meget at sige, at før mælkeordningen blev gennemført i 1940, herskede der kaos indenfor mælkehandelen. Der var faktisk ingen ordning. De mange overflødige mejerier og byernes utallige mælkebutikker var absolut ikke udtryk for nogen ordning. Man har talt om, at en del er blevet gjort arbejdsløse ved den nugældende ordning. Jeg må sige, at en lignende deltagelse har jeg savnet, når det har drejet sig om andre rationaliseringer. Jeg har aldrig hørt arbejdsgiverrepræsentanter tale om, at arbejderne blev arbejdsløse, når man indførte maskiner — i alle sådanne tilfælde har jeg savnet en lignende deltagelse som den, der er givet udtryk for i dag. Når man taler om dem, der ved ordningen er blevet arbejdsløse, vil jeg sige, at der absolut ikke var tale om en levevej, men om en kones lange og trælse arbejdsdag for at tjene et minimalt supplement til mandens ugeløn — og de lige så utallige mælkeruter bidrog også til at fordyre mælken. En sådan mangel på organisation betød tillige, at hygiejnen stod på et lavt stade, og at det simpelthen var umuligt at kontrollere den.

Nu er det jo rigtigt, som det er sagt her, at kvalitetsforbedringen ikke alene kan

[Petra Petersen.]

tilskrives rationaliseringen af mælkehandelen, men også i høj grad må tilskrives de bedre hygiejniske forhold, som gennem årene er indført på produktionsstedet. Udviklingens krav til bedre hygiejne er også i dette tilfælde blevet opfyldt, og også her betyder det et større udbytte for producenten. Jeg er så absolut af den mening, at mælkeordningen har sin store andel i den høje hygiejniske standard, ligesom rationaliseringen har betydet en sænkning af omkostningerne fra producent til forbruger.

Til modstanderne af mælkeordningen, de modstandere, der taler om den frie konkurrence i stedet for monopoler — vi kommunister går jo også imod monopoler — er der vel bl. a. det at sige, at monopoler findes i vort samfund på mange områder, uden at modstanderne af mælkeordningen taler derimod. Vi ser i dag, hvordan kapitalstærke firmaer indenfor alle brancher sluger de mindre kapitalstærke; ikke mindst har tekstilbranchen i den seneste tid givet os beviser på, hvordan man skiller sig af med en konkurrent. Apotekerne er jo også et statsmonopol, og vort landbrug bestræber sig ligeledes for at centralisere handelen med sine produkter — det er noget, man ser hver eneste dag.

Jeg skal ikke bestride, at rationaliseringen og mælkeordningen af 1940 — og også det i dag foreliggende lovforslag — kommer ind under begrebet monopolisering. Derfor må det af lovens ord og formulering klart fremgå, at rationaliseringen, der begunstiger enkelte, skal være en rationalisering til sikring af den bedste og billigste mælk for befolkningen.

Det er trods alt — trods alle forbedringer, trods mælkeordningen — ikke lykkedes at skaffe befolkningen mælk til priser, den er i stand til at betale; det kommer jo til udtryk i nedgangen i forbruget af mælk. Forbruget af sødmælk var således i oktober kvartal 1955 84,4 mill. kg, hvilket er 5 mill. kg mindre end forbruget i samme kvartal året før, og samtidig faldt forbruget af fløde, omregnet til sødmælk, med 6,7 mill. kg. Derfor ser man da også, at skummetmælk dukker op i mælkebutikkerne igen — og jeg deler ikke det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarps syn på skummetmælken. Ligesom under besættelsen,

da man med alle mulige forklaringer søgte at benægte de forringelser, der dengang skete, fortæller man nu i „husmoderens 2 minutter“, at skummetmælk er lige så sund som sødmælk, og det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp fortæller, at vi er fede nok; det er vi måske også, men der er nogle, som ikke får fedtstof nok — det må vi endelig ikke se bort fra.

Handelsministeren siger, at producentprisen er steget, og at det er årsagen til, at forbrugerprisen ikke er faldet så meget, som man kunne vente. Jeg vil gerne i forbindelse dermed sige, at ministeren hæfter sig kun ved producentprisens stigning. Det er vel rimeligt, at producenten skal have betaling for det arbejde, han udfører; når alt andet stiger i pris, skal også han have sin fortjeneste sat op; men det forekommer mig, at de høje priser på vore hjemlige landbrugsprodukter ikke alene skyldes producentavancer, men også, at der er andre, som tager deres store bid af kagen. Det har iøvrigt forbavset mig, at vi i dag ikke har hørt producenternes røst, men det kommer måske, efter at de officielle ordførere har haft ordet; det har forbavset mig, at venstre og det konservative folkeparti ikke har valgt producenter til ordførere.

Der har i den seneste tid været rettet en del spørgsmål til handelsministeren om kontrol med handelsomkostningerne, men hver gang har handelsministeren afvist disse spørgsmål; så sent som i går afviste handelsministeren det ærede medlem fru Alvilda Larsens spørgsmål, og ministeren erklærede, at hun ikke fandt priserne på mælk og smør for høje. At de er for høje for forbrugerne, viser den nedgang, jeg har påvist. Den gældende mælkeordning, som skal videreføres, er nu 15—16 år gammel, og erstatningsspørgsmålet må vel være bragt ud af verden; det spørgsmål må da rejses, om omkostningerne fra producent til forbruger ikke stadig er meget høje.

Jeg er tilfreds med lovforslagets § 10, stk. 3—7, der omhandler ankenævnet. Jeg synes, det er ganske udmærket, at der er et ankenævn, som skal mægle i de stridigheder, der kan opstå mellem kommunalbestyrelserne og mejerierne om mælkepriserne, og jeg kan heller ikke modsætte mig ankenævnets sammensætning; det kan sikkert ikke være anderledes, men for mig er det et

[Petra Petersen.]

spørgsmål, om der ikke også burde være et nævn med beføjelse til at kontrollere omkostningerne og priserne i al almindelighed.

Må jeg i denne forbindelse sige, at jeg aldrig rigtig har kunnet forstå, at der nødvendigvis skal være så stor en forskel på mælkepriserne i de forskellige byer, som tilfældet er. Når man kan påbyde en standardisering af mælken for hele landet, må man også kunne holde ensartede priser, om ikke på anden måde, så ved udligning.

At det bliver landbrugsministeren, som sammen med sine kolleger handelsministeren og indenrigsministeren skal bestemme, hvor højt fedtindholdet i mælk og fløde må være, kan jeg i og for sig ikke have noget imod. Derimod synes jeg, tiden snart må være inde til at forhøje fedtprocenten i sødmælk, så den kommer op på omkring 4. Den begrundelse, hvormed man i sin tid påbød standardisering, synes jeg ikke kan gælde i dag. Det ser ud til, at det kan blive vanskeligt for os at komme af med smørret; jeg ved ikke, om man kan forvente, at den højtærede statsminister kommer hjem med en stor ordre, ellers synes jeg det ser ud til, at det kan blive svært at få smørret afsat. Selvom man forhøjer fedtprocenten til 4, kan man stadig bevare et ensartet produkt for hele landet.

Jeg hører som sagt ikke til dem, der tror på påstanden om den sunde skummetmælk. Det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp har oplyst, hvem det ærede medlem mener er forbrugerne af skummetmælk. Selvom tallene viser, at befolkningens gennemsnitsforbrug daler, må man ikke glemme, at der i vort land findes mange mennesker, som aldrig nogensinde bliver nødt til at sætte deres forbrug ned; en stor del af befolkningen vil altid kunne opretholde sit forbrug af sunde produkter. Men der er en anden stor del, som ikke kan gøre det, og jeg er tilbøjelig til at tro, at når der igen sælges skummetmælk, er det, fordi mange ikke har råd til at købe sødmælk. Jeg har — jeg foretager som husmoder selv mine indkøb — spurgt min mælkehandler, hvem det er, der køber skummetmælk. Han svarede: det gør familier med børn. Jeg tror absolut ikke, det er sundt for vore børn at få skummetmælk i stedet for sødmælk. Jeg har heller aldrig kunnet tro på, hvad der

blev sagt, f. eks. da man ikke kunne skaffe brændsel, eller når befolkningen ikke har råd til at købe brændsel: at det er sundt at fryse. Jeg tror, man skal være lidt forsigtig med den slags. At vore småbørn ikke får sødmælk, men skummetmælk, betyder efter min mening, at befolkningens sundhed svækkes; og det er det, der er årsag til, at børnedødeligheden igen stiger.

Må jeg til slut sige, hvad jeg ønsker skal blive resultatet af forhandlingen om det foreliggende lovforslag: jeg håber, man igen vil forhøje fedtprocenten i sødmælk, i alt fald til 4 pct. Vi kan tilslutte os loven; men i erkendelse af, at den betyder en begunstigelse af enkelte, og at dette kan forårsage misbrug, bør regeringen føre den nøjeste kontrol med omkostninger og priser på mælkeforsyningens område.

Tholstrup: Den højtærede minister sagde i indledningen af sin fremsættelsestale, at handelsomkostningerne var væsentlig nedbragt, „således som det fremgår af kommissionsbetænkningen“. Det rigtige udtryk ville have været „som det fremgår af flertalsudtalelsen i kommissionsbetænkningen“, idet jeg hører til mindretallet og har en anden opfattelse, hvilket tydeligt fremgår af min særudtalelse side 118—127 i mælkekommissionens betænkning. Senere siger den højtærede minister, at et overvejende flertal, 26 medlemmer, går ind for, at principperne i den nuværende lovgivning bevares, hvorimod et mindretal på 9 medlemmer foreslår lovens afvikling.

Er der noget mærkeligt i det, når hovedparten af kommissionens medlemmer er socialdemokrater eller organisationsfolk, som er direkte interesserede? Det, der har interesse, er antallet af uvildige medlemmers stillingtagen, og her vil flertallet være betydeligt mere beskedent.

Men den mest bemærkelsesværdige udtalelse er denne — den står sp. 2802 — at mælken i 1940 var fordyret med ikke mindre end 100 pct. Af side 124 i betænkningen fremgår det, at gennemsnitsprisen for ikke mindre end 44 små engrosmejerier har ligget så meget lavere, at den samlede fordyrelse ved salgsmarkninger og fortjeneste kun lå på 55,8 pct. mod 105,4 pct. for de tre store mejerier, som den højtærede minister brugte som udgangspunkt. Og læg

[Tholstrup.]

mærke til, at det er gennemsnitsprisen for de 44 mindste mejerier; nogle af dem har altså ligget betydeligt under. Tager man gennemsnittet af højeste og laveste pris, kommer man til en fordyrelse på 80,6 pct. Der burde derfor have været en tilføjelse til 2. stykke på sp. 2802 efter „100 pct.“ lydende således: „for de tre stormejeriers vedkommende“. Der fandtes billige mejerier, der nøjedes med under 50 pct.

Den højtærede minister bagatelliserer også indfyldelsen af den tyske besættelse. Det er da givet, at ingen af de liberale partier ville være gået med til en mælkeordning, hvis ikke det var under truslen om, at tyskerne ville gennemføre en mælkerationering — det var den, man ville komme i forkøbet. Jeg tror heller ikke, de liberale partier havde tænkt sig, at mælkeordningen skulle løbe een dag længere end den tyske besættelse.

Jeg har ikke noget imod, at den højtærede minister ifølge referatet på sp. 2803 siger, at der for hendes vedkommende ingen tvivl var om, at prisen ville have været højere uden mælkeordningen. Det er en subjektiv betragtning, som vel alle socialdemokrater har og skal have. Det er også rigtigt, når det siges, at mælken nu har en højere kvalitet; men det har ikke noget med mælkeordningen at gøre. Det er resultatet af det almindelige hygiejniske fremskridt, først og fremmest af det hygiejniske fremskridt i staldene.

Lovforslaget går stort set blot ud på at bevare monopoleet for nogle ganske få firmaer, og egentlig er det en meget besynderlig ting, at den samme regering, som lige har fået vedtaget en antimonopollov, nu kommer og forlanger et monopol stadfæstet — ganske vist et monopol under en vis kontrol. Men det, som antimonopolloven særlig lægger vægt på, adgangen for den frie konkurrence, tillader mælkemonopolloven ikke. Resultatet må derefter blive, at der sker det samme som under den gamle prislov, nemlig at den virksomhed, som arbejder dyrest og dårligst, bliver normgivende for prisansættelsen og fortjenstmulighederne. Alle de andre deltagere i monopoleet nyder således godt af, hvis der er en enkelt virksomhed, som ikke ledes særlig dygtigt. Ja, de er ligefrem interesserede i,

at der er et par enkelte dårligt ledede virksomheder, således at deres fortjeneste bliver langt højere, end den nogensinde kunne blive under frie konkurrenceforhold.

Vi har i kommissionen fået forelagt et tilfælde, hvor en mand — formentlig en af de alledygtigste indenfor branchen — kunne trække sig tilbage efter ganske få år med en ekstra gevinst på 1 mill. kr. udover sin gode, solide fortjeneste i de år, han var med i monopoleet. Ganske vist ville man ikke i kommissionen kramme ud med oplysningerne, før jeg stillede kravet her fra tingets talerstol, og man har heller ikke villet tillade, at jeg omtalte det udførligt i mindretalsudtalelsen i betænkningen. Jeg har nu den opfattelse, at offentlig kontrol med monopolerne betyder offentlighedens fulde indsigt i forholdene, og at det derfor strider imod selve ideen om koncessionerede virksomheder og den offentlige kontrol hermed, at monopoltilsynet skjuler noget for folket.

Tilfældet var netop det bevis, som skulle til for at slå fast, at min betragtning er rigtig, når jeg siger, at det altid vil være den dårligst ledede virksomhed, der vil være normgivende for priser og fortjeneste, når der er oprettet monopol, medens det modsatte er tilfældet, når der er fri konkurrence. Her vil den dygtigst ledede virksomhed danne normen eller i hvert fald hans nærmeste konkurrenter, medens de udygtige må nøjes med at gnave benene eller dø. Jeg har min mistanke om, at hele dette foretagende er blevet sat i gang, fordi en eller flere af disse virksomheder netop var ved at sulte ihjel, fordi der var for lidt kød på benene. Det ene af disse foretagender var et mejeri med stærk tilknytning til det parti, som har været stærkest repræsenteret i mælkekommissionen, et mejeri, som følte konkurrencen så generende, at der måtte foretages alvorlige indgreb.

Der skete nemlig det i mellemkrigsårene, at den fordel, som stormejerierne havde ved deres storindkøb — mælk vognladningsvis indført på egne jernbanespor — efterhånden elimineredes ved, at det blev muligt for nye virksomheder at indføre mælk pr. lastbil direkte fra produktionsstedet til udsalgsstedet. En lang række andelsmejerier udvalgte mælk fra de bedste besætninger, således at kvaliteten var særlig god, og den

[Tholstrup.]

blev ikke ringere ved den kortere køretid. Tre hypermoderne andelsmejerier i byens omegn kørte mælken direkte ind til udsalgsstederne og sprang således engrosleddet over med det resultat, at forbrugerne fik billigere mælk, samtidig med at leverandørerne fik en højere pris. Dette sidste forhold får naturligvis indflydelse på beregningen over forskellen mellem producent- og forbrugerpriser; jeg har dog ikke medtaget det i mit skema på side 124 i betænkningen, idet jeg strengt har holdt mig til kommissionens embedsmænds egne beregninger og tabeller.

Nu skulle man tro, at byens vise fædre ville have frydet sig over, at der kom billigere mælk til byen. Man skulle tro, at borgerrepræsentationens arbejderrepræsentanter især ville blive glade, idet billig mælk var at købe i arbejderkvarterer og var en særlig fordel for fattige mødre med mange børn, for hvem mælkemad spillede en stor rolle, fordi mælk dengang var billig. Et af de største tab ved mælke-monopolet er netop, at det ikke længere er muligt for husmoderen med de mange børn at gå omkring hjørnet og hente billig mælk. Hun må betale fuld pris og har kun en ringe besparelse ved selv at hente mælken. I heldigste tilfælde kunne hun dengang ved køb af 3 l sødmælk og $\frac{1}{10}$ l fløde spare 77 øre i forhold til, hvad hun måtte betale, når hun købte ved mælkevojnene, medens hendes besparelse i dag kun andrager 16 øre, nemlig budpengene for de 4 flasker. Differencen, 61 øre, svarer til 200 kr. om året. Men nu er der ingen fattige husmødre, der har råd til at købe 3 l mælk, endsiige $\frac{1}{10}$ l fløde om dagen. Nu vil nogen sige, at det jo kun var i allerheldigste tilfælde. Men selvom vi går helt op til at tage besparelsen hos de mejerier, som blev forsynet fra de 44 billige engrosmejerier, der leverede ca. en fjerdedel af mælken, så kunne der dog spares 60—70 kr. om året ved nævnte køb.

De vise fædre tog dog ikke konsekvensen heraf. De kaldte det kaos i mælkehandelen, og kaos var jo det modsatte af alt godt — det husker vi fra kampagnen om „Staining eller kaos“. Der skulle orden og plan i det, og det ved vi jo fra socialismens lærebøger er kun muligt at gennemføre ved

stordrift, hvor man har lettere ved at kontrolere end ved en hel række vidt forskellige små virksomheder. Jeg kan ikke tænke mig, at de var så nedrige at udrydde de små, fordi de solgte for billigt. Man må gå ud fra, at socialister har to idealer: socialisering af virksomhederne for socialiseringens skyld, men samtidig ønsket om, at arbejderklassen ikke kommer til at betale for høje priser.

At ønsket om socialisering kommer i forgrunden, kan man vel ikke fortænke en renlivet socialist i, som tror, at dette er vejen til paradiset — og i enhver revolution må der jo ryge nogle hoveder. Havde der derfor ikke været denne dobbeltinteresse, så ville man vel have foretrukket at holde liv i de mejerier, som skaffede byen billig mælk. Man skal kende bevæggrundene for de handlinger, som finder sted. Når andre partier derimod kunne følge socialisterne her efter 1945, findes der kun een undskyldning, nemlig mangelfuld indsigt i de faktiske forhold og manglende evne til at tænke med et videre perspektiv.

Af enkeltheder kan der kritiseres, at man opretholder mælkevojnene, hvor der er høj bebyggelse, og hvor den naturlige distribueringsform er mælkeudsalgene. Mælkevojnene ville under frie forhold kun kunne betale sig i kvarterer med spredt og lav bebyggelse. Det er en stor gene for folk i de kvarterer, som forsynes fra mælkevojnene, at de må købe mælken dagen i forvejen, fordi de ikke kan få mælken tidligt nok om morgenen i hele gaden; det kan man kun i den ene ende af gaden, hvor mælkevojnene begynder. Butikkerne kan anderledes indrette sig efter folks ønsker i den retning og bringe mælken ud på de tider, hvor den ønskes, således at man bedre kan få leveret frisk mælk, end man kan få det leveret fra mælkevojnene.

Det er også dobbelt ulejlighed, at folk ikke kan få deres morgenbrød bragt sammen med mælken. Det er derfor også inkonsekvent, at man har frataget en lang række bagerier retten til at sælge mælk ved siden af deres brødsalg. Da brød og mælk næsten altid følges ad, betyder det dobbelt ekspedition, hvilket som bekendt er meget irrationelt; det gælder også for mælkevojnene. Man fortæller med stolthed, at man har reduceret udsalgenes antal og

Folketingets forhandlinger. (211)

[Tholstrup.]

derved opnået besparelser, men man siger ikke, at folk af den årsag skal gå dobbelt så langt for at forsyne sig. Befolkningens tid spiller altså ingen rolle i regnskabet.

Et af de forhold, som var til gavn for mælkeordningen i krigsårene og umiddelbart efter, var det stærkt stigende forbrug af sødmælk, i særlig grad forårsaget af den voldsomme stigning i børnefødslernes antal. Den større omsætning gav større udnyttelse af distributionsapparatet, og for nu krampagtigt at holde fast på en stor omsætning har man vedtaget at fortynde mælken, således at der bliver nogle flere liter at køre rundt med. I mejerilandet Danmark kan man kun få mælk med 3½ pct. fedt, medens det naturlige fedtindhold er ca. 4½ pct. Foruden en større omsætning i mængde opnår man også et større flødesalg, hvorpå fortjenesten er særlig høj. Hele mælkeordningens fine regnskab ville væltes over ende, hvis befolkningens fløde køb gik betydeligt ned som følge af uforfalsket mælk. Til understregning af min påstand om den urimelige flødepris kan jeg henvise til side 122 i betænkningen, som viser, at der kan spares mange penge, hvis man lader være med at købe fløde, men i stedet køber så meget mere mælk, som er nødvendigt for at få den ønskede flodemængde, selvom man kaster skummetmælken væk.

På side 125 gengiver jeg en udtalelse fra DKF's generalforsamling den 3. marts 1955, hvori det siges, at fløden sælges med en overpris på 75 til 100 øre pr. l, og når formanden for DKF selv siger det, må man jo tro, det passer. Det er min overbevisning, at mælken i dag ville have været betydeligt billigere under frie konkurrenceforhold, og at fløden ville have været meget billigere; vi ville igen have set forskellige mælkepriser i forskellige kvarterer, således at de mennesker, for hvem det spiller en rolle, kunne købe billig mælk. Jeg anser det for en væsentlig mangel ved den nuværende mælkeordning, at alle må betale samme

høje pris. Jeg beklager, at dette sundhedsbefordrende produkt ikke får lov til at komme befolkningen til gode i fuldt mål og uforfalsket.

Jeg har et par bemærkninger til de foregående ordførere. Det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp sagde, at hun ikke turde tage ansvaret for ordningens ophævelse. Det vil altså sige, at det ærede medlem er bange for, at der skulle komme folk ind og tilbyde mælk til høj pris, for det ærede medlem kan vel ikke være bange for, at der skulle komme folk ind og tilbyde mælk til lav pris? Det ville jo være en fordel for publikum. Da det ærede medlem mener, det ville være muligt at sælge dyrere mælk, vil jeg gerne have at vide, hvad det ærede medlem i virkeligheden er bange for, når hun ikke tør tage ansvaret for ordningens ophævelse; mener det ærede medlem, at vi risikerer at få en organisationsmæssig regulering? Det ærede medlem må jo ikke glemme, at vi har fået en monopollov. Vil det ærede medlem ikke mene, at et misbrug af organisationsmagten vil blive påtalt og modvirket af en monopollov? Det vil jeg gerne have svar på.

Det ærede medlem fru Petra Petersen var utilfreds med, at store forretninger slugte de små. Det var jo netop det, der skete, da mælkeordningen blev gennemført, og det er oprettelsen af nye virksomheder, som hindres ved at videreføre loven. Konsekvensen ville så være at gå imod loven i stedet for at gå ind for den. Men så kommer det ærede medlem jo i strid med sin religion, hvor store landbrug og stordrift er en trosbekendelse.

Det ærede medlem fru Edel Saunte sagde, at når man sammenligner byer med og uden mælkeordning, ser man, at mælke monopolbyer er billigst for sødmælkenes vedkommende. Det ærede medlem sagde ca. 6 øre. Har det ærede medlem taget hensyn til, at det koster ca. 7 øre i gennemsnit at få udbragt mælken, altså i udbringningsgebyr; det vil jo sige, at der røg de 6 øre, eller der røg en øre til på! Og dér, hvor der er gen-

[Tholstrup.]

nemført en mælkeordning, har man taget rabatterne til storforbruget væk. Det betyder ifølge prisdirektoratets udregning 2,24 øre pr. liter. Så er vi oppe på 9,24 øre. Men mælken er kun 6 øre billigere; det vil sige, at hele grundlaget for påstanden om, at mælken er billigere i de byer, hvor der er monopol, end hvor der ikke er det, er faldet bort. Hele diskussionen står om to tænkte udviklinger, nemlig hvordan det efter flertallets opfattelse ville være gået, hvis vi ikke havde fået ordningen, og hvordan det efter mindretallets opfattelse ville være gået, hvis vi havde haft fri konkurrence. De to opfattelser er ikke sammenfaldende, og begge parter mener at have ret.

Der er bragt vægtige argumenter frem fra begge parter, men skal flertallets påstand om 15 øres besparelse kunne holde, hvorfor er mælken i monopolbyerne så ikke 15 øre billigere end i ikke-monopolbyerne? Det må tilhængerne give os svar på, ellers må vi betragte tallet som lidt overdrevent.

Før krigen var mælken faktisk lidt billigere i København end i de fleste provinsbyer, så det ville den sikkert også være i dag under frie konkurrencevilkår, men vi har et andet holdepunkt, nemlig i perioden umiddelbart efter lovens gennemførelse. I prisdirektoratets meget forsigtige beregninger, som i hvert tilfælde ikke er overdrevne, reduceres de 7 øres prisnedsættelse med 4,41 øre. Når man tager i betragtning underprisen på en del af mælken før ordningens gennemførelse samt bortfaldet af rabatten til storforbrugerne og budpengene, der dengang androg mellem 3 og 4 øre pr. hel-liter, betød ordningen en reel fordyrelse på ca. 1 øre, og siden er ingen forbedringer opnået.

De ærede medlemmer, som således har stået her og varmt anbefalet en fortsættelse af mælkeordningen, skylder os en forklaring på disse forhold. Lad os få nogle ærlige og redelige tal. Det hjælper ikke at komme med formodninger om, hvordan det ville være gået, når vi har så solidt et grundlag som netop perioden umiddelbart efter; at mælkeordningen blev indført, som viser, at mælken blev dyrere.

Jens Chr. Christensen: Da jeg ikke er enig med mit partis ordfører, det ærede medlem

hr. Anker Lau, med hensyn til den foreliggende sag, vil jeg gerne benytte lejligheden til overfor det høje ting at fremsætte et par bemærkninger. Jeg har med interesse læst den betænkning, der ligger til grund for lovforslaget, og har konstateret, at alle de instanser, der i det daglige har problemerne med handelen og distributionen af konsummælk inde på livet — det være sig repræsentanter for konsummejerierne, repræsentanter for mælkehandelen eller repræsentanter for forbrugerne — er i kommissionen gået ind for en fortsættelse af de mælkeordninger, vi har.

Jeg vil gerne understrege, at de mælkeordninger, der er gennemført, siden vi fik loven af 1940, overalt er gennemført på frivillig basis. Det er sket ved en overenskomst mellem forbrugernes repræsentanter, de stedlige byråd, mælkehandlerne og mejerierne; da mejerierne i hvert fald for provinsbyernes vedkommende stort set er andelsmejerier, kan man også sige, at mælkeproducenterne er gået ind for den frivillige ordning. Hvorfor er dette sket? Det er sket, fordi alle, der har en lille smulekendskab til vilkårene for mælkehandel, kunne indse, hvilket kaos hele mælkehandelen havde udviklet sig til, ikke alene i 1930'erne, som det ærede medlem hr. Tholstrup og det ærede medlem hr. Anker Lau pegede på, men også tidligere, allerede i årene 1920—30. Næsten overalt havde man dobbelt så mange salgsheder, som der var brug for, og resultatet var, at selvom fortjenesten i den enkelte mælkehandel udgjorde en stor procentdel af prisen, havde ingen af disse mælkehandlere en anstændig eksistens, fordi den store konkurrence gav dem et altfor lille salg. Og hvem måtte betale denne store procentvise fortjeneste? Selvfølgelig forbrugerne.

Fra mejeribrugets side er man naturligvis interesseret i at levere den bedst mulige vare til den billigst mulige pris, og man regner med, at rationaliseringen har betydet en billigørelse af mælken til forbrugerne på ca. 7—8 øre pr. liter. Jeg ved meget vel, at det er uhyre vanskeligt at fastslå, hvor stor billigørelsen er, fordi der er sket prisstigninger år efter år, lige siden vi fik de første mælkeordninger, men vi har tydelige eksempler på, hvordan mælkeordningerne har virket i retning af billigørelse. Jeg kan

[Jens Chr. Christensen.]

nævne den by, hvor jeg kender forholdene bedst, nemlig Aalborg. Før vi fik mælkeordningen, var det i mange år sådan, at prisen i København altid lå 1 à 2 øre over den pris, forbrugerne betalte ude i provinsbyerne, i hvert fald i Aalborg. I 1941 fik København en mælkeordning, og umiddelbart derefter lå udsalgsprisen i København 6 à 7 øre under den pris, forbrugerne betalte i Aalborg. Dette forhold bestod, indtil Aalborg fik sin mælkeordning i 1948; siden den tid har udsalgsprisen for mælk deroppe ligget på samme niveau som før 1940, det vil sige 1 øre billigere end i København. Det er et tydeligt bevis på, hvad rationaliseringen af mælkehandelen har betydet. Samtidig har mælkehandlerne gennem en langt, langt større omsætning været i stand til at nedsætte deres avanceprocent, således at de alligevel har fået en eksistensmulighed ud af deres forretning.

Når man betragter disse forhold, er der for mig at se kun grund til at videreføre den bestående lovgivning, og derfor hilser jeg med tilfredshed, at dette lovforslag er blevet fremsat.

Ministeren for handel, industri og søfart (Lis Groes): Jeg vil gerne takke de ærede ordførere for deres indlæg her i dag under debatten om den kommende mælkeordning. Der har jo, som det allerede er blevet nævnt, været nedsat en kommission; den har siddet længe, og den har på mange møder drøftet, hvordan den kommende lovgivning skulle være. Det har ikke været muligt at nå til enighed i kommissionen, og det ville derfor også have forbavset mig, om de ærede ordførere i dag havde givet udtryk for enighed.

Hele dette spørgsmål om mælkehandelen er jo et umådelig vigtigt område. Vi har nu hørt, hvordan f. eks. det ærede medlem hr. Anker Lau er meget bekymret for forbrugernes ve og vel. Hvis det ærede medlem virkelig er bekymret, synes jeg, det ville være naturligt at lytte lidt til, hvad forbrugernes repræsentanter i kommissionen har sagt. Det kunne tage lidt af bekymringen fra det ærede medlem.

Det ærede medlem var også inde på hele spørgsmålet om næringsfriheden. Jeg forstod, at det ærede medlem endogså mente, at det muligvis ville være grundlovsstridigt,

hvis folketinget vedtog det fremsatte lovforslag. Jeg synes, at det, der må være aldeles afgørende for hele spørgsmålet om rationalisering af mælkehandelen, er, om den frie konkurrence virkelig kan skaffe billige priser. Nu kan man jo drøfte hele det talmateriale, der gennem kommissionsbetænkningen foreligger for det høje ting, og de udtalelser, der er fremsat her i dag; men man kan vel ikke nægte, at der virkelig er sket en udvikling til gavn for forbrugerne i form af billiggørelse af mælken. Spørgsmålet er så, om erhvervet er så forfærdelig interesseret i denne udvikling — jeg forstod, at det ærede medlem hr. Anker Lau også var noget bekymret for forhandlerne af mælken. Var det nu en så lykkelig tilværelse, disse forhandlere havde tidligere? Vi ved, at vi her i landet har et usædvanlig stort antal detailudsalg, ikke mindst på dette område, og hvad var det for en tilværelse, disse mennesker havde? Mange af dem levede på et rent eksistensminimum, og dette er vel baggrunden for, at mælkehandelen har kunnet tilslutte sig det fremsatte forslag.

Hvad angår spørgsmålet om mælkenes kvalitet under de nuværende forhold, sammenlignet med tidligere, er det vel heller ikke bestridt, at der har fundet forbedringer sted. Spørgsmålet om kærnemælken kan vi måske vende tilbage til i det udvalg, der bliver nedsat; jeg skal i alt fald ikke her i dag begive mig ud i nogen nærmere bedømmelse af kærnemælksspørgsmålet.

Overprisen på fløde til fordel for mælken kan vi også vende tilbage til; dette spørgsmål er i og for sig grundigt behandlet i kommissionsbetænkningen; det fremgår bl. a. af den, at en sådan overpris altid har eksisteret, også inden man fik mælkeordningen. Det er vel i det hele taget sådan, at hvis ikke det offentlige griber ind, er det ikke helt ualmindeligt, at de private erhvervsdrivende selv gør det.

Jeg synes, det er fuldstændig rigtigt — som det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp gjorde det her i dag — at understrege, at spørgsmålet jo ikke er, om man skal indføre en sådan ordning, som vi har, men hvorvidt den skal fortsætte. Det ærede medlem hr. Anker Lau mente, at der helst skulle være en vis logik i tingene. Så kunne man spørge, om det ærede medlem virkelig

[Ministeren for handel, industri og søfart.]

betrakter det som logik, at man først udbetaler betydelige erstatningsbeløb og bagefter siger: vær så god, nu er der frit slag igen! Ville det virkelig være logik, hvis det høje ting gik med til noget sådant?

Spørgsmålet om varesortimentet kan vi ligeledes drøfte i udvalget.

Også ankenævnet har været nævnt. Om det skal være sammensat på den måde, det er foreslået i lovforslaget, eller lidt anderledes, kan også drøftes.

Det kommunale selvstyre på dette område har jeg indtryk af at tilhængerne af ordningen også har tiltrådt.

Spørgsmålet om spandemælk og skummetmælk kan man se på i udvalget. Det ærede medlem fru Petra Petersen tog meget stærkt afstand fra skummetmælken og sagde, at hun troede ikke, den var sund. Nu skal man være lidt varsom med at gøre sådan noget til en trossag. Jeg har forstået på de folk her i landet, der skal have forstand på den slags ting, at der er mange meget værdifulde ting i skummetmælken; jeg synes derfor, det var en undersøgelse værd, om man kunne fremme skummetmælkssalget. Jeg har forstået, at skummetmælk ikke mindst i mælkeretter skulle være en god ting; tanken om ligefrem at drikke den er måske ikke så tiltalende. Men der er jo en hel del mennesker, der slås med overflødige kilo — det gælder ikke alene den voksne befolkning, men også børnene; der er lige kommet en interessant doktordisputats om disse problemer — og for dem, der har disse vanskeligheder, kunne det godt være sundt og fornuftigt at drikke skummetmælk. Jeg vil i hvert fald ikke nøjes med at støtte mig til min tro på disse områder; men jeg mener, at vi kan vende tilbage til de saglige problemer, der ligger her.

Spørgsmålet om billigmejerierne har været nævnt — om det nu kan være samfundets opgave at kvæle disse billige leverandører. Det er jo en besnærende tankegang, men såvidt jeg har forstået, har forholdet med hensyn til disse mejerier været det, at de har haft en yderst ubeständig karakter. Man har lavet undersøgelser med et par års mellemrum for at se, om de vedblev at bestå; det gjorde de ikke, for de har vel ikke kunnet få deres økonomi til at løbe

rundt. Dertil kommer, at den hygiejniske standard i disse billigmejerier som oplyst har været betydeligt ringere end i andre.

Det blev nævnt, at den tyske besættelse skulle have spillet en afgørende rolle for, at vi i sin tid fik en mælkeordning. Jeg vil gerne understrege, at jeg tror, dette er forkert. Det kan være, den har gavnat lovforslagets gang gennem rigsdagen dengang, det kan være, man dengang havde en følelse af, at man måtte søge at nå til enighed om vigtige spørgsmål; men jeg tror så afgjort, at spørgsmålet var rejst meget tidligere. Det undrer mig, at netop det ærede medlem hr. Anker Lau har den indstilling overfor disse ting, som han har, for jeg ved, at det spørgsmål med stor styrke har været rejst fra landbrugskredse, om det dog var rigtigt, at en vare, som landbruget leverede til en — som man synes — i hvert fald rimelig pris, fordyredes så stærkt undervejs.

Der er her i dag sagt visse ting om de stakkels forbrugere, som nu skal gå langt til mejeriet og betale for at få varen bragt. Det blev bl. a. sagt af det ærede medlem hr. Tholstrup, at befolkningens tid spiller åbenbart ingen rolle. Jeg synes, man må afveje det ene overfor det andet: tid overfor penge. Spørgsmålet er så, hvad man foretrækker. Forbrugerne har klart sagt, hvordan deres stilling er til problemerne, at de foretrækker den billigere vare, selvom de skal bruge nogen tid til at hente den. Så forfærdelig langt er det jo heller ikke man skal gå for at finde et mejeriudsalg, i alt fald ikke her i København.

Det ærede medlem hr. Tholstrup og også andre af de ærede ordførere var inde på spørgsmålet om fedtindholdet. Det ærede medlem hr. Tholstrup kom ind på noget, han kalder det naturlige fedtindhold. Nu skal man passe på det med naturen, for det er jo sådan, at naturen er forskellig hos de forskellige køer, og fedtindholdet i mælken er forskelligt, dels fra de enkelte kreaturer, dels fra de enkelte stalde, og disse forhold lader sig meget vanskeligt efterforske.

Spørgsmålet om, hvorvidt man skal gå op til en højere fedtprocent i mælken — hvad det ærede medlem fru Petra Petersen til min store forbavselse gik ind for — kan vi drøfte, men jeg tror, det ville være forkert. Det vil jo have en prismæssig

[Ministeren for handel, industri og søfart.]

virkning, man vil få en højere sødmælkspris, — det kan ikke undgås — og dertil kommer, at det vil virke ind på vor eksport. Det ærede medlem fru Petra Petersen var bekymret for, hvordan det gik med denne smørekseport. Når vi for øjeblikket får rekordpris for vort smør — prisen er vist den højeste, vi har været oppe på i dette århundrede — skyldes det simpelthen, at vi har haft ualmindelig gode afsætningsforhold. Hvis vi på et tidspunkt får vanskeligere afsætningsforhold, kan vi måske drøfte, hvorvidt vi skal sætte fedtprocenten i mælken op, men jeg tror, det vil være forkert at gøre det i dag. Vi kan som sagt vende tilbage til også dette spørgsmål.

Det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensens indlæg glædede mig meget; jeg synes, det var et sagligt indlæg. Sammenligningerne med den by, som det ærede medlem kendte særlig godt til, var overordentlig interessante, og jeg synes, det er rigtigt, hvad det ærede medlem understregede, at hele mælkeordningen bygger på et frivilligt grundlag. Det er også værd for de ærede politiske ordførere i dag at lægge mærke til, at man rundt omkring i provinsbyerne har indført mælkeordninger uden skelen til det politiske flertal i kommunen, og når man har gjort det, har det været for at opnå de fordele, som man har ment sådanne ordninger kunne medføre.

Vi kan som sagt i udvalget drøfte de forskellige tal, der er draget frem. Men jeg vil gerne til slut pege på, at der foreligger på dette område en udvikling, som er væsensforskellig fra udviklingen for andre varegrupper. Vi har her en vare, hvis producentpris i perioden fra 1940 til 1953 er steget til det dobbelte, men samtidig har distributionsomkostningerne kunnet fastholdes. Den undersøgelse, der fornylig er foretaget angående handelens avancer, viser, at dette er noget helt enestående, og det kan sikkert kun tilskrives den gennemførte mælkeordning. Jeg vil derfor gerne anbefale lovforslaget til gennemførelse.

Edel Saunte: I diskussionen om mælkepriserne har der af modstanderne af rationaliseringen og mælkeordningen været peget på spørgsmålet om mælksstandardisering. Det er mig uforståeligt, at medlemmer af

kommissionen kan pege på det, for de ved dog alle, at den nedbringelse af fedtindholdet i mælken, som er sket ved standardiseringen, for det første intet har at gøre med selve mælkeordningen, og for det andet er indgået som en økonomisk faktor i samtlige de beregninger, jeg har fremført. Jeg forstår ikke, hvordan de kan hævde, at de tal, jeg har anført, skulle være forkerte på grund af standardiseringen. Jeg kan i denne forbindelse henvise til samtlige de beregninger, der findes i de forskellige tabeller i mælkekommissionens betænkning.

Det er under kommissionsarbejdet, jeg havde nær sagt, til bevidstløshed blevet imødegået, at udbringningstillægget pr. liter mælk skulle andrage 7 øre. Det ærede medlem hr. Tholstrup ved, at udbringningen er vidt forskellig i de forskellige dele af byen. Hvis han har læst betænkningen — og det går jeg ud fra han har — ved han, at der er en langt større udbringningsprocent i de velhavende kvarterer end i de mindre velhavende; f. eks. er procenten i Hellerup-distriktet næsten helt oppe på 80, medens udbringningsprocenten i de mindre velstillede distrikter af Vesterbro ligger helt nede under 40. Det ærede medlem ved også godt, at den gennemsnitlige udbringningsprocent ikke betinger et udbringningstillæg på 7 øre, men på det halve af det beløb. Det er ikke rigtigt, når det ærede medlem både her og i sin særbetænkning vil regne med, at samtlige enheder i fløde og mælk skal medregnes, og det ærede medlem har derfor heller ikke ret, når han kommer til det meget store beløb for udbringning. Iøvrigt ved det ærede medlem også, at den del af udbringningsomkostningerne, som er rimeligt beregnet efter gennemsnittet, er medregnet i samtlige tabeller. Efter min opfattelse er det mere retfærdigt, at den husmoder, som ønsker den service, at mælken bringes til hendes dør, betaler et tillæg, end at de samlede omkostninger pålægges samtlige husmødre — også dem, der henter deres mælk selv — igennem et udbringningstillæg på al mælk som et led i det almindelige omkostningsniveau.

Man har flere gange været inde på spørgsmålet om fløden, og det er blevet sagt, at der ikke fandtes beregninger vedrørende fløden. Jeg vil gerne henvise til tabellen på side 68 i kommissionsbetænkningen, og

[Edel Saunte.]

jeg vil også gerne citere, hvad prisdirektora-
tet har oplyst om, hvorvidt fløden bærer
en del af besparelsen i mælkeprisen — det
står på side 52 i kommissionsbetænkningen:

„Under hensyn til, at det har været
anført, at flødeprisen bærer en væsentlig
del af besparelsen i mælkeprisen, skal
man henlede opmærksomheden på, at
det fremgår af bilag VII (side 84 ff), at
de absolutte besparelser i flødepriserne
på alle de 3 undersøgte tidspunkter er
større end besparelserne i mælkepriserne,
samt at den procentvise besparelse i
flødepriserne, der i 1945 og 1949 lå
væsentligt lavere end den procentvise
besparelse i mælkepriserne, i 1953 svarer
temmelig nøje til den procentvise bespa-
relse i mælkepriserne. Det kan derfor
i hvert fald ikke hævdes, at besparelsen
i mælkeprisen, forsåvidt angår de i
1953 gældende forhold, er båret af for-
brugerne af fløde; hvorved iøvrigt be-
mærkes, at det af oplysningerne i bilag V
(side 76 ff) kan ses, at forholdet mellem
bruttoavancerne for mælk og fløde i
1953 er ganske det samme som i 1940.“

Det ærede medlem hr. Tholstrup talte
om den fattige husmoder med børn, der
havde kunnet spare 77 øre ved at gå en
strækning hen til et billigmejeri, men nu
kun kan spare 16 øre. Ja, men hvad hjælper
det, at hun kan spare 77 øre ved sit indkøb,
når mælken bliver sur omgående, efter at
hun har købt den, således at hvis hun
gemmer den til næste dag, er den ganske
ubrugelig, måske oven i købet rådden, så
hun ikke engang kan bruge den til tyk-
mælk, men må hælde den ud? Jeg synes nok,
at billigmejeriernes lavere sundhedsmæssige
standard og mælkens kun en femtedel
holdbarhed i sammenligning med de andre
mejeriers må tages med i betragtning, når
man taler om fordele ved en sådan ordning.

Med hensyn til spørgsmålet om fri
konkurrence kan jeg ikke lade være med
at sige ligesom det ærede medlem fru Kirsten
Gloerfelt-Tarp, at det har jo de steder, hvor
man har bevaret friheden, været så som så
med friheden for forbrugerne i hvert fald;
der har derimod været frihed for engros-
handelen til at organisere sig.

Jeg skal i så henseende henvise til Stock-
holm, hvor engros-handelen omgående, efter

at det viste sig, at man ikke kunne gennem-
føre en rationalisering, dannede „Kommitte-
en för mjölkhandelens ordnande i Stockholm“.
Ingen er i dag i stand til at oprette et eneste
mejeriudsalg i Stockholm uden denne komi-
tétés tilladelse; man kan ganske simpelt
ikke få mælk, fordi samtlige producenter
og engrosmejerier er organiseret, så ingen
kan få mælk, medmindre de har denne til-
ladelse. Og en lignende ordning har man i
Oslo.

Jeg skal slutte med — med den højtærede
formands tilladelse — at citere DKF-for-
mandens udtalelse i 1955. Han sagde:

„Hvis mælkeordningen afvikles, må
man indenfor mejeribrugets søge at finde
hinanden i et samarbejde for at fastholde
de fordele for alle parter, der er skabt i de
sidste 15 år“

— altså under mælkeordningen.

Anker Lau: Må jeg først sige til det ærede
medlem fru Edel Saunte, at der er ingen
mennesker, der har tænkt sig muligheden af
at gennemføre en ordning som den i Stock-
holm eller Oslo. Og hvad angår den just
citerede udtalelse fra en generalforsamling
i 1955, vil jeg sige, at der skal god vilje
til at opfatte det som et ønske om, at der skal
oprettes en monopolordning; jeg vil bestride,
at dette har været meningen, det fremgår
i hvert fald ikke af den fremsatte udtalelse.

Den højtærede handelsminister mente, at
jeg skulle have lyttet til forbrugerrepræsen-
tanterne. Det har jeg skam også gjort, men
jeg vil indrømme, at jeg gør det med en vis
beklagelse, for jeg forstod ikke og forstår
stadig ikke forbrugerrepræsentanternes
standpunkt i denne sag. Det er der imidler-
tid ikke noget at gøre ved, for man møder jo
op i forbrugerorganisationerne — ikke
mindst de repræsentanter, der her er tale
om — med en politisk overbevisning om,
hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert,
og det kan naturligvis ikke undgå at påvirke
ens standpunkt i en sag som denne. Der er
politik i denne sag, og det politiske og det
saglige kan ikke adskilles.

Den højtærede handelsminister gav udtryk
for, at det afgørende er, om den fri kon-
kurrence kan skaffe billig mælk. Skulle vi
ikke tage og prøve? Jeg ville næsten tro, det
kunne lade sig gøre, hvis man virkelig
prøvede. Men det er desværre ikke det, der

[Anker Lau.]

her er tale om. Forholdet er det ejendomme-
lige, at i visse situationer, ved behandlingen
af visse sager, hævdes det, at konkurrence
er noget godt, som medfører billige priser
og regulerer det hele; men her er et om-
råde, hvor man mener at konkurrencen
kun medfører højere omkostninger og dyrere
varer. Jeg tror, man skal passe på ikke at
blive altfor inkonsekvent i sine standpunkter.
Der ankedes i sin tid over, at vogne fra
forskellige firmaer kørte i de samme gader
og satte mælk på de samme trapper. Ja,
men det var skam ikke forbrugerne, der
betalte det, det var mejerierne, og jeg tror
nok, at hvis man undersøgte disses regn-
skaber fra den tid, ville det fremgå deraf.
Det var derfra, kritikken kom, og ikke fra
forbrugerne.

Så blev der spurgt, om det var videre logisk
først at udbetale erstatning og så give frit
slag. Nej, men hele ordningen var som be-
kendt midlertidig, koncessionen blev for-
længet for 5 år ad gangen. Der er ikke nogen,
der skylder hinanden noget i denne branche,
man kan udmærket godt tillade folk at
komme ind, men der kan efter dette lov-
forslags vedtagelse opstå den situation, at
hvis man engang finder ud af at ville have
monopolordningen afviklet, medens de på-
gældende har indrettet deres fremtid på
denne lov, så kan man blive stillet overfor
nye krav om erstatning for tab af monopol.

Det er rigtigt, at sagen blev rejst af land-
bruget i 1930'erne; landbruget fik dengang
for lidt for alle sine varer. Men det behøver
ikke at have haft nogen betydning for den
situation, rigsdagen befandt sig i i 1940, da
loven blev vedtaget; det var utvivlsomt den
stemning, som også det ærede medlem hr.
Tholstrup skildrede, der var medvirkende til,
at en lov som denne kunne vedtages nogen-
lunde enstemmigt i det høje ting.

Jeg skal iøvrigt ikke bebrejde den højt-
ærede handelsminister, at hun ikke kom ind
på det, jeg anser for det helt afgørende i
denne sag. Ministeren spurgte selv: Hvad
er stort og hvad er småt? Ja, det kan man
nogenlunde selv bestemme ud fra det, man
ønsker at opnå. For mig er det slet ikke
priserne, der er det afgørende, det er nær-
ingsfriheden og næringsretten, og ministe-
ren kom ikke ind på sine forskellige opfat-
telser ved monopollovsforslagets behandling

og her ved denne sag, opfattelser, som efter
min mening ikke kan forenes.

Det ærede medlem hr. Jens Chr. Christen-
sen tog samtlige folk, der har med mælk at
gøre, til indtægt for mælkeordningen. Det
er ikke rigtigt at gøre det. De, der står bag
mindretallets forslag, er landbrugernes or-
ganisationers mejerier minus de konsum-
mælksmejerier, som har monopol i byerne.
Man skal huske på, når man vil ophæve et
monopol, at det ikke er sikkert, at de, der
har monopolen, er de allerbedste at spørge.
Man kan jo spørge hele bagerstanden og
detailmejerierne i København; de har ind-
taget et standpunkt, som jeg kan respek-
tere.

Et par bemærkninger til slut til det ærede
medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp, der
fremhævede, at denne sag blev vedtaget af
en enig rigsdag. Nej, det, der blev vedtaget,
var en ganske kort skematisk lov om bemyn-
digelse. De ordninger, der blev bygget op på
dette, har aldrig været forelagt rigsdagen.
Jeg blev så glad en overgang, da det ærede
medlem ville takke mig for et eller andet,
men jeg må indrømme, at min skuffelse var
stor, da det mandede ud i en sand lovsang
til mælkeordningen, til alle dens gyldne og
gode resultater. Jeg ville ikke påtage mig
ansvaret for en argumentation som det
ærede medlems; jeg tror, man skal være
meget forsigtig med det. Ingen fra den side
i salen, jeg har til venstre for mig, kunne
have erklæret sig stærkere for det system,
der her bygges på, end det ærede medlem
fru Kirsten Gloerfelt-Tarp, og det skuffede
mig. Jeg undrede mig ikke over, at det
ærede medlem fru Edel Saunte og det ærede
medlem fru Petra Petersen fandt hinanden
i en sag som denne; de har jo den samme
ideologiske opfattelse med hensyn til den
erhvervsmæssige udvikling, men det un-
drede mig, at det ærede medlem fru Kirsten
Gloerfelt-Tarp helt og fuldt sluttede op i
dette selskab.

Der er mange andre ting, jeg i og for sig
gerne ville have diskuteret med det ærede
medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp, men
det kan vi måske gøre i udvalget; tiden løber
hurtigt, og den er meget kort i denne om-
gang.

Til slut vil jeg gerne understrege, at det
er gået her som så ofte før, at vurderingen
af stort og småt er afhængig af det mål,

[Anker Lau.]

man vil nå til. Det går sådan i den ene sag efter den anden: man ved godt, at der er principper i klemme, men mener, at i den enkelte sag kan det ikke spille nogen større rolle. Men det store i denne sag, principperne, formen for befolkningens tilværelse, grundlaget for erhvervslivet, ser man fuldkommen bort fra. Man kan ikke se frihedens store skov for de enkelte træer, som man så fælder eet for eet, til hele skoven tilsidst er væk. Det er en sådan udvikling, jeg vil advare stærkt imod.

Til slut skal jeg svare på bemærkningen om, at jeg vil tvinge kommunerne til et eller andet. Nej, det vil jeg ikke, men jeg vil forhindre, at kommunerne tvinger de næringsdrivende til at lukke deres butikker og frakender dem deres næringsret. Det er først og fremmest folket, der skal have friheden.

Poul Claussen: Det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp stillede et spørgsmål til mig i forbindelse med det ærede medlem hr. Tesdorpf og mine bemærkninger i betænkningen. Det andet afsnit, det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp citerede, synes jeg dækker alt, hvad jeg har sagt, så det var jeg godt tilfreds med. Men jeg var ikke så godt tilfreds med det første afsnit, idet det ærede medlem mente, at jeg anerkendte de fremskridt, der var sket. Jeg skrev udtrykkelig, at vi i 1940 havde medvirket til at bringe disse forhold i orden — men de ord sprang det ærede medlem over.

Så spurgte det ærede medlem, hvad jeg havde tænkt mig med hensyn til følgerne af, at man ophævede mælkeordningen, og hun pegede på, at man muligvis ville blive stillet overfor organisationsmæssig regulering af mælkehandelen. Dertil vil jeg gerne svare, at hvis man ophæver den nuværende ordning, regner jeg med muligheden af, at der kan ske en centralisering af mælkehandelen på frivillig basis, og jeg tænker mig, at en sådan ordning — jeg skal ikke redegøre for den i detaljer, det har jeg ikke forudsætninger for — ikke måtte virke adgangs begrænsende til faget. Om en sådan ordning vil være realiserbar, ved jeg ikke, men når man spørger, hvordan jeg tror det kan ordnes, må jeg give dette svar.

Det ærede medlem fru Petra Petersen talte om monopoler, og jeg opfattede det som en speciel venlighed mod mig, at hun sammenlignede dette med apotekermonopolet. Det har jeg ikke noget imod at man gør, men man vil forgæves i mine taler om mælkeordningen lede efter udtrykket monopol. Jeg foretrækker at kalde det en koncessioneret ordning, idet den i virkeligheden har et noget lignende udspring som den ordning, der gælder for apotekervæsenet. Når jeg ikke tager skade af hendes lille private bemærkning, er det, fordi det ærede medlem jo ikke har mulighed for at bedømme, hvordan jeg ser på den koncessionerede apotekerordning; hun går ud fra, at jeg er tilhænger af den; det er dog ikke ganske givet at jeg er det under alle forhold.

Videre talte det ærede medlem, såvidt jeg forstod, om det ejendommelige i, at mit parti ikke havde valgt en producent som ordfører. Til mælkekommissionen valgte mit parti en producent som det ene medlem, nemlig det ærede medlem hr. Tesdorpf, og en forbruger som det andet medlem, hvilket er ærbødigst undertegnede. Jeg er valgt som forbruger — måske kan man tro, at jeg er forbruger af kærnemælk, hvilket ikke er helt forkert. Med denne bemærkning vil jeg gerne også have sagt til det ærede medlem hr. Jens Chr. Christensen, at når det ærede medlem tager samtlige forbrugerrepræsentanter i kommissionen til indtægt for flertalsindstillingen, så må jeg melde fra. Jeg er forbrugerrepræsentant, hvad skulle jeg ellers være; jeg er hverken producent eller forhandler.

Kirsten Gloerfelt-Tarp: De ærede medlemmer hr. Anker Lau og hr. Tholstrup holder jo af at bruge disse slagord som monopolisering, monopolmejerier og socialisering. Det glædede mig, at det ærede medlem hr. Poul Claussen tog afstand fra en sådan terminologi. Det, det drejer sig om, er koncessionerede mejerier, og det er ikke det samme som monopolmejerier. De er ikke enebestemmende i samme udstrækning som monopolmejerier. En koncession skal de have af kommunen, og det er en tidsbegrænset koncession, de får. Priserne skal godkendes af kommunalbestyrelsen. Og så er der ankenævnet, og der er et kom-

[Kirsten Gloerfelt-Tarp.]

munalt regnskabstilsyn. Det er forkert at slynge om sig med sådanne store ord og misbruge disse ord.

Det ærede medlem hr. Anker Lau svarede mig ikke på mit spørgsmål om, hvad han mente der ville komme bagefter, om der kom en organisationsmæssig regulering eller ej, og jeg forstår meget vel, at han ikke svarede på det. (*Anker Lau*: Det skal komme!). Nå, så kan jeg vente. Det ærede medlem er dog ikke sådan tabt bag af en vogn, han kan også lugte lidt, hvordan udviklingen er. Jeg synes, man skal være realistisk. Man har da et ansvar for de ting, man går ind for, og må se på, hvad der kommer bagefter, og derfor er det efter min opfattelse tomme ord, det ærede medlem bruger, når han stadigvæk taler om det frie næringsliv og det enkelte menneskes frihed.

Det, jeg takkede det ærede medlem for, var, at han havde foranlediget, at vi fik nedsat mælkekommissionen, som skaffede os et materiale til bedømmelse af, om mælkeordningen havde været god eller ikke havde været god. Jeg må sige, at når jeg skal tage stilling til, om en ordning, som er gennemført af et enigt folketing og har virket i en årrække, skal fortsætte, bliver det ikke ud fra almindelige, frit svævende politiske betragtninger, så bliver det ud fra en saglig vurdering. På den måde betragter jeg politik, jeg betragter ikke en anden politik som ansvarlig. I denne sag har det for mig klart vist sig, at der har været store samfundsmæssige fordele ved den ordning, man har gennemført, selvom der selvfølgelig også kan have været forskelligt at kritisere.

Så spørger det ærede medlem: Hvordan vil det så gå med erhvervslivets andre områder? Man kan ikke slutte fra dette område til andre områder og sige, at så skal man have lignende ordninger dér. Her har man jo en ordning, det er noget meget væsentligt, og dernæst drejer det sig her om en masseartikel, et vigtigt levnedsmiddel, hvis hygiejniske behandling er af

ganske overordentlig stor betydning for befolkningens sundhed. Der er altså her intet, der begrunder, at en lignende ordning skal gennemføres på andre områder.

Det ærede medlem hr. Poul Claussen mente nok, at der ville blive en regulering af en eller anden slags bagefter. Han betragtede det som sandsynligt, men han kunne kun udtale sig om, hvad han mente var ønskeligt, en centralisering uden adgangs-begrænsning, og han vidste ikke, om det var praktikabelt eller ej. Jeg må sige, at det forekommer mig at være for frit svævende et grundlag til at gå imod en ordning, som har betydet fordele.

Hvad angår det ærede medlem hr. Tholstrup og alle hans beregninger, vil det vel kunne forstås, at når man har siddet 5 år i mælkekommissionen, som det ærede medlem hr. Tholstrup har været medlem af, og hvor der har været holdt store taler og store diskussioner, kan man næsten ikke mere diskutere med det ærede medlem hr. Tholstrup. Men i kommissionsbetænkningen imødegår prisdirektoratets leder, direktør Seligmann, det ærede medlem hr. Tholstrups beregninger og konkluderer i, at han ikke kan godtage denne kritik, men stadig må fastholde, at besparelsen ved gennemførelse af mælkeordningen i København er af den størrelse, som er beregnet i betænkningen.

Det ærede medlem hr. Tholstrup spørger, hvad det er, jeg er bange for, hvis vi får en organisationsmæssig regulering, om jeg er bange for for lave priser. Den slags ting behøver man vel ikke at svare på. Man vil formodentlig forstå af mit indlæg, at det, jeg er bange for, er for høje priser. Jeg omtalte også udtrykkeligt monopoltilsynet i mit første indlæg, idet jeg henviste til, at man i flertalsbetænkningen, som jeg er medunderskriver af, havde udtalt, at der i praksis vil være en vis margin, inden myndighederne finder tilstrækkeligt grundlag for at statuere, at den private, i sig selv ønskelige regulering er gået for vidt. Jeg tror nok, det er et sobert synspunkt.

[Kirsten Gloerfelt-Tarp.]

Med hensyn til skummetmælken og den kritik, der har været fremme om, at man ikke skulle tage fedt fra befolkningen, vil jeg sige, at man kan naturligvis aldrig udelukke, at der kan være enkelte, som trænger til at få mere fedtstof; men man kan vist med sandhed hævde, at den danske befolkning, den brede befolkning, ikke trænger til det. Man kan næsten ikke tage en avis uden at se alt det om at være for fed og for tyk. Skolelægerne har sagt, at der findes ikke underernærede børn, der findes fejlernærede børn. For at få en billig vare frem og forsåvidt få mere mælk anvendt tror jeg, det ville være vigtigt at få skummetmælk frem, men jeg må sige, at det, jeg har tænkt mig, er væsentlig skummetmælk til madlavning. Når hospitaler kan bruge den til syge, skulle det vel også være forsvareligt, at private bruger den. Jeg er glad for, at ministeren vil arbejde med på dette.

Med hensyn til skummetmælken kommer jeg i tanker om, at jeg, da jeg sad i mælkekommissionen, fik et meget ophidset brev fra en mand, der boedeovre i Jylland på østkysten, hvor der var mælkeordning. Han var rasende over mælkeordningen i det hele taget. Jeg har, hver gang jeg har set ham, spurgt om grunden. Ja, grunden er, at han ikke kan få skummetmælk. Sagen er den, at han er korpulent og ikke kan tåle fed mælk; han vil gerne drikke skummetmælk, men kan ikke få det. Jeg undrer mig over, at der virkelig findes mælkeordninger, hvorunder det er umuligt at få skummetmælk frem.

Til slut vil jeg endnu en gang præcisere, hvad jeg hele tiden har præciseret: det, der står for mig som det afgørende, er at sikre forbrugerne de fordele, de hidtil har haft af mælkeordningen, og forhåbentlig endda forøge dem.

Petra Petersen: Det ærede medlem hr. Tholstrup mente, jeg havde sagt, at jeg var ked af, at storkapitalen slugte den lille kapital, men sådan udtrykte jeg mig nu ikke. Jeg sagde om monopolerne, at det var en kendsgerning, at monopolerne blomstrede her i landet, og at de store slugte de små, og jeg sagde det i tilslutning til, at det ærede medlem jo ikke på andre områder protesterer mod monopol.

Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Poul Claussen, som fremhævede, at han var forbruger, at det er vi jo allesammen. Vi har alle drukket mælk under en eller anden form tidligere, og det gør vi vel også stadig nu og da. Men det, der forbavser mig, er, at venstres ordfører og de konservatives ordfører og nu også det ærede medlem hr. Tholstrup står som repræsentanter for handelen og ikke for forbrugerne. Jeg har den overbevisning, at ordningen har gavnet befolkningen, at den har givet billigere priser, og derfor kan jeg støtte ordningen.

Den højtærede handelsminister forsvarede skummetmælken, men mig bekendt er det sådan, at i hver 10 g sødmælk er der 10 A-vitaminerheder, medens der i skummetmælken ingen A-vitaminer er, og der findes færre C- og D-vitaminer i skummetmælken end i sødmælken. Og det er sådan, at A-vitaminer er nødvendige for vore børn i deres opvækst, de beskytter mod øjensygdomme. Da jeg for første gang på et ret tidligt tidspunkt i min ungdom konsulterede en øjenlæge, sagde han til mig: De har vist hverken fået smør eller sødmælk, da De var barn. Når jeg talte om den fare, der er for vore børn ved kun at få skummetmælk, var det udfra de erfaringer, jeg selv har høstet. Det var min mælkehandler, der sagde til mig: det er familierne med børn, der køber skummetmælken. Jeg ved meget vel, at der er mange af os, der kunne trænge til at tabe nogle kilo, men jeg tror ikke, det er mig, der får skummetmælken, for jeg er i øjeblikket i stand til at købe sødmælk. Jeg er bange for, at det er min nabo med børn, der får den. Det er sådan — hvad den højtærede handelsminister godt ved — at det er ingen sag at spise havregrød, hvis man kan lide den og ikke er tvunget til at spise den hver dag; og hvis de, der hver dag må spise havregrød, havde råd til at købe de andre varer, som indeholder A-vitaminer, og give dem til deres børn, så kunne man vel forsvare det. Men det er ikke tilfældet. De, der køber skummetmælken, fordi de ikke har råd til at købe sødmælk, har heller ikke råd til at købe den frugt og de andre varer, som indeholder de A-vitaminer, deres børn skal have. Udfra det synspunkt synes jeg, det er farligt, at man taler for meget om den sunde skummetmælk.

Tholstrup: Den højtærede minister sagde, at man måtte vælge mellem at spare tid og spare penge; men det gælder jo kun, hvis man tror på det eventyr, som har været fortalt herinde om, at mælken er blevet billigere ved mælkeordningen. Nu har resultatet efter min opfattelse været det, at mælken er blevet dyrere og vanskeligere at få fat i. Man spilder tid og penge, det er med andre ord „spildt mælk“.

Der har været talt om mælkens standardisering, og jeg noterede med glæde, at den højtærede minister ikke var fremmed for tanken om at forbedre kvaliteten, hvis det f. eks. ikke gik ud over vore eksportmuligheder. Det glæder mig så meget mere, efter at vi har hørt denne skummetælksdebat her i dag. Jeg vil iøvrigt sige, at man kan jo sagtens få skummetmælk; man kan lade være at købe fløde; man kan købe noget mere sødmælk og så skumme den i hånden, det er ganske udmærket; man får håndskummet mælk, som man kan bruge til madlavningen, og får fløde billigere. Jeg har netop opstillet et eksempel på side 122 i betænkningen, som viser, at man kan spare betydelige beløb året rundt, hvis man køber en lille smule mere mælk, skummer fløden af og så lader være med at købe fløde.

Det ærede medlem fru Petra Petersen talte om, at nogle af de andre ordførere, bl. a. jeg, skulle have været handelens repræsentanter i kommissionen. Jeg er valgt ind af handelsministeren, men det er jo ikke dermed sagt, at jeg er handelens repræsentant. Jeg er sandsynligvis kommet ind, fordi jeg er medlem af retsforbundet, men jeg repræsenterer på samme måde som det ærede medlem hr. Poul Claussen forbrugerne i denne sag. Jeg handler ikke med mælk, og jeg regner heller ikke med nogen sinde at skulle gøre det, men jeg vil gerne købe mælk, når jeg har brug for det, og jeg vil gerne købe den så billigt som muligt, da jeg er modstander af at betale mere for en vare end nødvendigt.

Det ærede medlem fru Edel Saunte sagde, at der i beregningerne var taget hensyn til standardiseringen. Jeg må gøre opmærksom på, at jeg også har taget standardiseringen med i mine beregninger, således som det tydeligt fremgår af betænkningen.

De 7 øre for udbringning, som jeg har fastslået, kan vi ikke rigtig blive enige om.

Jeg beklager, at man ikke vil godtage den betragtning, som jeg har fremført i betænkningen på side 123. Jeg vil gerne have lov til at læse den op. Der skriver jeg:

„Udbringningstillægget bør sættes til 7 øre, hvilket tal fremkommer ved at dividere de 148 millioner liter flaskemælk og flaskefløde, der er solgt i 1953,“
— det er altså Storkøbenhavn, det drejer sig om —

„op i de 10 360 000 kroner, som budpenge på 259 millioner flasker à 4 øre normalt ville beløbe sig til.“

Når jeg skriver „normalt ville beløbe sig til“, er det, fordi folk i højere grad henter mælken nu end før, men det er klart, at når det skal ses i sammenligning med tiden før mælkeordningen, må der være tale om leveret mælk i begge tilfælde; ellers bliver sammenligningen pilskæv. Jeg fortsætter:

„Når en stor del af mælken i dag afhentes, skyldes det, at budpengene beregnes for sig, medens de før ordningen var inkluderet i prisen. Før ordningen var der derfor meget få, der hentede mælken selv, da de ingen godtgørelse fik for afhentningen; og hvis budpengene i dag var indregnet i prisen, så der ikke var nogen besparelse ved at hente mælken selv, må det formodes, at ingen ville have ulejligheden med selv at hente den.“

Jeg har ikke sagt, som det ærede medlem fru Edel Saunte troede, at jeg var imod budpengeordningen som sådan. Jeg synes, det er en udmærket ordning, at de, der vil spare ved at hente mælken selv, har mulighed herfor.

Det ærede medlem fru Edel Saunte sagde også, at der var besparelser for flødens vedkommende. Dertil må jeg sige, at her er grundlaget igen forkert, idet man bruger de dyre mejerier som udgangspunkt. Jeg spørger: Kan man se helt bort fra DKF-formandens beretning? En anden udtalelse, som den samme formand kom med, kunne det ærede medlem oven i købet bruge som citat her fra talerstolen. Så synes jeg ikke man kan se bort fra denne formands andre udtalelser, f. eks. den, jeg har benyttet.

Så fik vi at vide, at billigsmælken ikke kunne holde sig. Hvad er nu det for en påstand? Fordi mælken, der kom fra billige mejerierne, var billigere, skulle den så ikke kunne holde sig? Hvad er det for erfaringer,

[Tholstrup.]

man har? Der er akkurat lige så mange afsløringer af dårlig mælk fra stormejerierne nu, som der var fra de små billigmejerier dengang. Der var måske et enkelt af dem, som var underlødigt, men jeg taler om 44 billigmejerier, bl. a. de tre hypermoderne andelsmejerier. Jeg kan nævne dem ved navn: Ballerup Andelsmejeri, Hedelykke Andelsmejeri i Hedehusene og Brokilde Andelsmejeri ved Gundsølle. Det var de fornemste mejerier, man kunne tænke sig. Mælken kom ind, blev afkølet og med det samme kørt i lastvogne til København og direkte ud til de handlende, så den som regel var i hvert fald 12 timer friskere end stotmejeriernes mælk.

Det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp mente ikke, der kunne være tale om monopol, men kun om koncession. Jeg kan godt forstå, at det ærede medlem er ked af at blive betragtet som monopoltilhænger, men det kan man ikke komme bort fra blot ved at jonglere lidt med begreberne.

Det ærede medlem fremhævede de hygiejniske fordele; det er klart, at de intet har med ordningen at gøre, men er et resultat af udviklingen.

Så sagde det ærede medlem, at direktør Seligmann i betænkningen havde imødegået mine beregninger. Det er mere eller mindre rigtigt. Der er tale om både en godkendelse og en imødegåelse. Jeg kan ikke andet end anbefale interesserede i dette spørgsmål at læse betænkningen på disse to områder og så se, hvor langt de kommer. Det ærede medlem sagde videre, at hun var bange for højere priser, hvis vi slap mælk ind udefra. Derfor vil jeg gerne spørge: Hvordan vil en leverandør udefra finde kunder, hvis han forlanger højere priser? Det vil efter min mening være meget vanskeligt. Derimod ville jeg tro, at der kan komme folk ind, som — hvis de ellers kan få lov til det — noterer lidt lavere priser end de almindeligt på bjerget gældende, eller som leverer bedre varer, f. eks. mælk med 4½ pct.s fedtindhold, hvad der også var nogle der leverede før krigen. I de beregninger, som jeg har gjort, har jeg kun nævnt de varer, der var billigere; dem, der var bedre, har jeg ikke taget med. Men sådanne varer, som ligger over de andre i standard, i kvalitet, burde også tages til

indtægt, så spændvidden er i virkeligheden mindre end den, som flertallet i kommissionen er kommet til. Det er meget godt at tale om, at skummetmælk er billig. Hvad vil det sige? Skummetmælk koster minsandten 36 øre pr. liter; er det billigt for skummetmælk, må jeg spørge?

Så vil jeg gerne spørge, hvorfor mælken ikke er 15 øre billigere her end andre steder. Det fik vi ikke at vide. Det burde det ærede medlem fru Edel Saunte fortælle os. Når det er slået fast i kommissionsbetænkningen, at mælken er 15 øre billigere, end den ville have været, hvis vi ikke havde haft mælkeordningen, hvorfor er mælken så ikke 15 øre billigere, end den er i de byer, hvor der ikke er mælkeordning? Det vil vi have klar besked om; der må være en forklaring på det. Vi har lige fundet ud af, at det, som mælken er billigere i byer med mælkeordning, elimineres ved, at man ikke tager udbringningen i betragtning og ikke tager nedgangen i rabatterne til storforbrugerne i betragtning. Må vi så få at vide, hvor de 15 øre er blevet af? Der må være en forklaring. Når det står i kommissionsbetænkningen, at mælken er 15 øre billigere, end hvis vi ikke havde en mælkeordning, altså 15 øre billigere end i de byer, der ikke har nogen mælkeordning, hvorfor koster mælken så det samme, hvad er det så for noget, er det en argumentation, er det tal, vi kan stole på?

(Kort bemærkning).

Anker Lau: For en ordens skyld skal jeg oplyse det ærede medlem fru Petra Petersen om, at jeg heller ikke handler med mælk.

Ellers var det det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp, der ønskede svar på et tidligere stillet spørgsmål. Jeg mener, jeg har besvaret det, idet jeg henviste til ordningerne i Stockholm og i Norge, som ingen ønskede gennemført herhjemme, og iøvrigt henviste jeg til min udtalelse i kommissionsbetænkningen, hvor jeg naturligvis — og det vil det ærede medlem også kunne erindre fra forhandlingerne i kommissionen — stærkt er gået imod den mulighed, at vi skulle få et organisationsmonopol her i landet. Der er endvidere fremsat udtalelser i kommissionen, som går ud på, at det ikke kan ske.

[Anker Lau.]

Det ærede medlem syntes, jeg brugte slagord. Det vil jeg protestere imod. Der er ingen slagord i dette. De ord, der her er anvendt, er udtryk for det, der sker. Hvis man ikke bruger de ord, lukker man enten øjnene, eller også skjuler man det, der faktisk sker. Man står sig ved at kalde tingene ved deres rette navn.

Det ærede medlem mente, at en hel del af mine betragtninger vedrørende næringsfrihed o. s. v. ikke hørte hjemme i denne debat, som var rent saglig og vedrørte mælk og mælkepriser. Hvis det er det ærede medlems opfattelse, er jeg bunduenig med det ærede medlem. Det må være folketingets pligt at beskæftige sig med enhver sags forhold til befolkningens øvrige vilkår. Hvis man ikke kan sætte enhver sag i forbindelse med samfundsudviklingen eller samfundets struktur, og hvad dertil hører, begår man en fejl, og det er meget uheldigt, hvis det sker i større udstrækning, hvad det vistnok desværre gør i det høje ting. Jeg vil dog forhindre, at det ærede medlems udtalelse på dette punkt skal forblive uomtalt. Jeg mener, det er vor pligt først og fremmest at beskæftige os med den slags ting, og jeg må indrømme, at så er meget af det andet for mig bagateller.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Edel Saunte: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Der anmeldtes i går et spørgsmål til ministeren for offentlige arbejder af det ærede medlem hr. Tholstrup angående bygning af en ny isbryder. Det er nu meddelt mig, at spørgsmålet i stedet for til ministeren for offentlige arbejder ønskes stillet til ministeren for handel, industri og søfart.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 2. marts, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde.

2) *Anden (sidste) behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om nedsettelse af et udvalg vedrørende atomenergikommissionens beretning m. v. [af Heising m. fl.].

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om folketingsvalg på Færøerne.

4) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af en international overenskomst vedrørende dannelsen af et europæisk selskab til fællesindkøb af jernbanemateriel, undertegnet i Bern den 20. oktober 1955.

Mødet hævet kl. 16¹².

63. møde.

Fredag den 2. marts kl. 13.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om ændringer i lov om præmiering af opsparing har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om bybefolkningens forsyning med mælk og fløde.